

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ – ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΑΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ 65, 121 - 34 ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ
ΤΗΛ. 210 - 5745826, 210 - 5762434, FAX. 210 - 5759547

**ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ
ΕΚΤΑΣΗΣ ΠΟΙΚΙΛΟΥ ΟΡΟΥΣ – ΟΡΟΥΣ ΑΙΓΑΛΕΩ**

ΙΟΥΛΙΟΣ 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A/A	ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ	ΣΕΛΙΔΑ
1	ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
2	ΓΕΝΙΚΑ	2
3	ΣΚΟΠΟΣ	3
4	ΘΕΣΗ - ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ - ΧΡΗΣΗ ΓΑΙΩΝ	4
5	ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	5
5.1	Φυσικό Περιβάλλον	5
5.1.1	Γεωλογία - Ανάγλυφο	5
5.1.2	Τοπογραφία	5
5.1.3	Κλίμα	6
5.1.4	Έδαφος	9
5.1.5	Υδρολογία	10
5.1.6	Χλωρίδα	10
5.1.7	Πανίδα	15
5.1.8	Κίνδυνοι	21
5.1.9	Οικολογική φάση	24
5.2	Ανθρωπογενές Περιβάλλον	24
5.2.1	Αρχαιολογικοί - ιστορικοί - θρησκευτικοί χώροι	24
5.2.2	Υφιστάμενη χρήση του χώρου για αναψυχή	28
5.2.3	Κυκλοφορία - Έργα υποδομής	29
5.3	Τοπίο	30
5.4	Κοινωνικά Στοιχεία	31
5.4.1	Πληθυσμός - Ανάλυση	31
5.4.2	Ζήτηση για αναψυχή (Ανάγκες - τάσεις)	35
6	ΣΥΝΘΕΣΗ	36
6.1	Υφιστάμενες Δυνατότητες και Περιορισμοί	36
6.2	Σχεδιασμός Διαχείρισης του Χώρου	37
6.2.1	Διατήρηση - Συντήρηση και βελτίωση του φυσικού Περιβάλλοντος	38
6.3	Ενότητες επεμβάσεων	38
6.4	Προτεινόμενα έργα - επεμβάσεις	42
6.4.1	Φυτοπροστασία	42
6.4.2	Καθαρισμοί - κλαδεύσεις	44
6.4.3	Αναδασώσεις - αντικαταστάσεις	46
6.4.4	Συντήρηση νέων και παλαιών φυτεύσεων	47
6.4.4.1	Συντήρηση νέων φυτεύσεων	47
6.4.4.2	Συντήρηση παλαιών φυτεύσεων	48
6.5	Ρύθμιση θεμάτων αναψυχής	49
6.6	Ειδικές αναδασώσεις	49
6.7	Αντιπυρική προστασία	50
6.8	Προτεινόμενες νέες μελέτες	52
6.9	Παρακολούθηση	54
7	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ - ΧΡΟΝΟΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	54
8	ΧΑΡΤΕΣ - ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΣΧΕΔΙΑ	55

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Μελέτη παρουσιάζει την υφιστάμενη κατάσταση του Ποικίλου Όρους – Όρους Αιγάλεω, ενώ προτείνει τις ενδεικνυόμενες λύσεις για την επιτυχή Προστασία, και Διαχείριση του, όπως αυτές καθορίστηκαν από τον Αναπτυξιακό Σύνδεσμο Δυτικής Αθήνας (ΑΣΔΑ) αλλά και από τις αρμόδιες Δασικές Αρχές (Δασαρχείο Αιγάλεω, Διεύθυνση Δασών Δυτικής Αθήνας, Διεύθυνση Δασών Περιφέρειας Αττικής).

Η παρούσα μελέτη έχει στηριχθεί στις οδηγίες συντάξεως μελετών διαχείρισης προστατευόμενων φυσικών περιοχών – χώρων υπαίθριας αναψυχής (169694/6997/17.10.83), με κατάλληλες προσαρμογές ώστε να εκπληρώσει τους σκοπούς σύνταξής της.

Προκειμένου να διερευνηθούν οι απόψεις των επισκεπτών του Ποικίλου Όρους – Όρους Αιγάλεω θα ήταν πολύ χρήσιμο να συνταχθεί ερωτηματολόγιο από τις απαντήσεις του οποίου, να συλλεχθούν οι πληροφορίες για την εκτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης του Ποικίλου Όρους – Όρους Αιγάλεω αλλά και για τις κατευθύνσεις που θα πρέπει να ακολουθήσει η προστασία του και διαχείρισή του.

Οι επεμβάσεις που προτείνονται στη Μελέτη κατατάσσονται σε 5 μεγάλες ενότητες:

1. Διαχείριση της βλάστησης και του οικοτόπου.
2. Ρύθμιση θεμάτων αναψυχής.
3. Εμπλουτισμός με ειδικές Αναδασώσεις.
4. Αντιπυρική προστασία.
5. Προτεινόμενες νέες μελέτες.

Τα έργα είναι αυτοτελή ανά ενότητα επεμβάσεων, μπορούν δηλαδή να μελετηθούν και να δημοπρατηθούν τμηματικά. Όλα τα έργα είναι επιτρεπόμενα από την νομοθεσία.

2. ΓΕΝΙΚΑ

Ο ρόλος του πρασίνου που βρίσκεται μέσα στην πόλη, με όλες τις μορφές του, είναι πολυσήμαντος. Επιτελεί πολλές λειτουργίες όπως η προστασία του περιβάλλοντος η παροχή αγαθών και υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο και η διατήρηση του τοπίου. Η παρουσία της βλάστησης μέσα στην κλίμακα της πόλης αναγνωρίζεται από όλους ως καθοριστική. Η προσφορά της είναι πολύπλευρη όπως η βελτίωση του αέρα και του νερού, η μείωση των

ατμοσφαιρικών θερμοκρασιών, του θορύβου, των επιπέδων υπεριώδους ακτινοβολίας κοντά στο έδαφος, η εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια, η βελτίωση της ποσότητας και ποικιλίας της άγριας ζωής, η αισθητική του τοπίου, η ενίσχυση των δραστηριοτήτων και μετακινήσεων μέσα στην πόλη, η αύξηση της παραγωγικότητας, η βελτίωση της αξίας της γης κ.ά.

Το Ποικίλο Όρος – Όρος Αιγάλεω είναι σημαντικός χώρος πρασίνου και λόγω της θέσης και του μεγέθους του έχει επιρροή σε τοπικό αλλά και σε ευρύτερο επίπεδο. Ως ένας μεγάλος ελεύθερος φυσικός χώρος έχει μεγάλη σημασία για το μικροκλίμα, την εδαφική προστασία και τη διαίτα των νερών.

Η δασική βλάστηση (προερχόμενη από αναδασώσεις) στις συγκεκριμένες δυσμενείς κλιματεδαφικές συνθήκες της περιοχής, παρουσιάζει προβλήματα ανάπτυξης, σύνθεσης, δομής και εν γένει υγείας, και έχει ανάγκη συντήρησης, βελτίωσης και περαιτέρω ανάπτυξης. Η ορθολογική του διαχείριση θα επιτρέψει την βελτίωση της οικολογικής του προσφοράς και την καλύτερη λειτουργία του ως δασικού χώρου αναβαθμίζοντας τις παρεχόμενες υπηρεσίες δασικής αναψυχής. Επιπλέον μπορεί να αποτελέσει πόλο ενάσκησης δραστηριοτήτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, χώρο δραστηριότητας ειδικών ομάδων και πεδίο ευρείας κοινωνικής συσπείρωσης.

3. ΣΚΟΠΟΣ

Η προστασία του περιβάλλοντος στοχεύει πρωταρχικά στην υγεία και την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων, όπως και στην προστασία της φύσης στο μήκος ζωής όλων των γενεών. Η προσοχή είναι στραμμένη στο μέλλον με βάση την αρχή της αειφορίας-βιωσιμότητας, μέσα από τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν στο παρόν ώστε ο σύγχρονος κόσμος να είναι βιώσιμος.

Η τοπική κοινωνία οφείλει να κατανοήσει ότι το Ποικίλο Όρος δεν προσφέρεται για «*πάσαν νόσον και πάσα ανάγκη...*». Το βουνό δεν είναι η φτηνή λύση για να μεταφερθούν σ' αυτό όλες οι δραστηριότητες της πόλης.

Βασικός κανόνας για τη λειτουργία ενός Διαχειριστικού Σχεδίου είναι η κυκλική ακολουθία: **Καταγραφή – Εφαρμογή – Παρακολούθηση – Αναθεώρηση.**

4. ΘΕΣΗ – ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ – ΧΡΗΣΗ ΓΑΙΩΝ

Το Ποικίλο Όρος – Όρος Αιγάλεω εκτείνεται στο δυτικό τμήμα του λεκανοπεδίου Αθηνών, από το Δήμο Αγίων Αναργύρων - Καματερού έως το Δήμο Κορυδαλλού. Καταλαμβάνει 28.000 στρέμματα πευκώδους (ιδιαίτερα στη βορινή πλευρά του) αλλά και θαμνώδους (πυρηνάρια, αγριελιά) και χαμηλής βλάστησης.

Η μελέτη αφορά θέσεις-εκτάσεις, οι οποίες σύμφωνα με τα τηρούμενα στο Δασαρχείο Αιγάλεω στοιχεία δεν ανήκουν σε εκτάσεις που το Δημόσιο δεν προβάλλει δικαιώματα κυριότητας (σχετ. Άρθρο 10 Ν. 3208/03) και ως εκ τούτου διαχειρίζονται ως Δημόσιες Δασικού χαρακτήρα εκτάσεις.

Αποτελούν δε οι εν λόγω εκτάσεις αναδασωτέες εκτάσεις σύμφωνα με την 108424/13-9-1934 απόφαση κήρυξης αναδασωτέας του Υπουργού Γεωργίας και καταφύγιο Άγριας Ζωής (σχετ. η 34649/1753/6-5-1976 Απόφαση του ΥΠ. ΓΕ. και η 2168/2-7-2001 Απόφαση του Γ.Γ.Π. Αττικής). Επίσης, περιλαμβάνονται σε έκταση που έχει κηρυχθεί ως χώρος ιδιαίτερου φυσ. Κάλλους με την 25683/27-3-69 απόφαση του Υφυπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως.

Άλλες Διατάξεις και αποφάσεις για την προστασία των Βουνών και του Ποικίλου Όρους:

- Τα άρθρα 66 και 177 του Ν.Δ/τος 86/89 "περί Δασικού Κώδικα".
- Τα άρθρα 3. (§4) και 5 του Ν.998/79.
- Το άρθρο 40 (§2) του Ν. 1337/83.
- Την αριθμ. 412/93 απόφαση της ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικράτειας.
- Την αριθμ. 87484/7986/14.11.95 δ/γή του Υπουργείου Γεωργίας.
- Την αριθμ. 319/6-3-96 απόφαση του Περ/κου Διευθυντή Δυτικής Αττικής.
- Το άρθρο 66 του Ν.Δ. 86/69.
- Την 108424/13.9.1934 απόφαση Υπουργού Γεωργίας "περί κηρύξεως αναδασωτέας της περιοχής του Λεκανοπεδίου Αττικής" που δημοσιεύτηκε στο 132/1934 Φ.Ε.Κ. τεύχος Β'.
- Την 1413/30.5.1990 Δ.Α.Δ. η ισχύς της οποίας έληξε και το γεγονός ότι εξακολουθεί να χρήζει προστασίας η δασική βλάστηση, η διαμόρφωση του τοπίου και το περιβάλλον γενικότερα.

5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

5.1 Φυσικό Περιβάλλον

5.1.1 Γεωλογία – Ανάγλυφο

Τα πετρώματα του Ποικίλου όρους είναι ασβεστολιθικά σχεδόν στο σύνολό τους και σε ορισμένα σημεία εμφανίζεται γυμνός βράχος λόγω διαβρώσεων.

Πιο συγκεκριμένα, επικρατούν σχεδόν ολοκληρωτικά οι δολομιτικοί ασβεστόλιθοι. Σε λίγα σημεία υπάρχει σχιστόλιθος ενώ σε ένα τμήμα προς την Κηπούπολη υπάρχουν επικλυσιγενείς ασβεστόλιθοι.

Όσον αφορά τη διάβρωση των πετρωμάτων, οι ασβεστόλιθοι που είναι και το κυρίαρχο πέτρωμα, είναι συμπαγείς κι αποτελούν βραχώδη σχηματισμό, ανθεκτικό στους παράγοντες της αποσάθρωσης και διάβρωσης. Αντίθετα, οι σχιστόλιθοι παρουσιάζουν μικρή αντοχή στην αποσάθρωση και η διαβρωσιμότητά τους είναι μεγαλύτερη, ωστόσο η παρουσία τους είναι πολύ μικρή και τμηματική.

Σύμφωνα με τον εδαφολογικό χάρτη του Ι.Γ.Μ.Ε. (Φύλλο χάρτη ΑΘΗΝΑΙ-ΕΛΕΥΣΙΣ κλ. 1:50.000) η περιοχή εδράζεται σε ασβεστόλιθους, δολομιτικούς ασβεστόλιθους και δολομίτες (ανοικτότεροι, μερικές φορές σκοτεινότεροι και κατά θέσεις άστρωτοι, έντονα κατακερματισμένοι, μικροκρυσταλλικοί και κατά θέσεις πολύ κρυσταλλικοί). Στη βάση τους είναι τοπικά λεπτοστρωματώδεις και έχουν χρώμα τεφρόμαυρο ή κόκκινο. Το έδαφος είναι αβαθές, πετρώδες, με λιγοστή οργανική ουσία, αργιλώδους υφής και ελαφριάς όξινης αντίδρασης. Επίσης κατά θέσεις παρατηρούνται αρόζες, γραουβάκες και αργιλικοί σχιστόλιθοι σε εναλλαγή με φυλλίτες και χαλαζιακά κροκαλοπαγή κατά θέσεις.

5.1.2 Τοπογραφία

Το Ποικίλο όρος είναι μία επιμήκης χαμηλή οροσειρά με μικρές κλίσεις και με υψηλότερες κορυφές τη νότια Κορυφή (418μ.) και τη Ζαχαρίτσα (452μ.). Βρίσκεται μεταξύ των νότιων υπωρειών της Πάρνηθας και του κόλπου της Ελευσίνας. Ξεκινάει νότια του οικισμού των Άνω Λιοσίων και καταλήγει στον Σκαρμαγκά.

Το ασβεστολιθικό πέτρωμα που επικρατεί, δίνει στο βουνό ένα μάλλον συνηθισμένο σχήμα, με 2 εξάρσεις σε ότι αφορά το πάνω από την Λεωφόρο Αθηνών τμήμα.

Χαρακτηριστικό στοιχείο του βουνού είναι ο κεντρικός αυχέννας, που διασχίζει σχεδόν όλο το μήκος του.

5.1.3 Κλίμα

Για την περιγραφή των κλιματικών συνθηκών χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα του Μετεωρολογικού Σταθμού Ελευσίνας (υψόμετρο σταθμού 30m) της χρονικής περιόδου 1958-1997. Ο Μ.Σ. Ελευσίνας επιλέχθηκε ώστε η περιοχική μελέτης και ο σταθμός να βρίσκονται στο ίδιο περίπου γεωγραφικό πλάτος, στη μικρότερη δυνατή απόσταση (5 km περίπου) και να επικρατούν παρόμοιες κλιματικές συνθήκες.

Από τα κλιματικά στοιχεία του Μ.Σ. Ελευσίνας παρατηρούμε τα εξής:

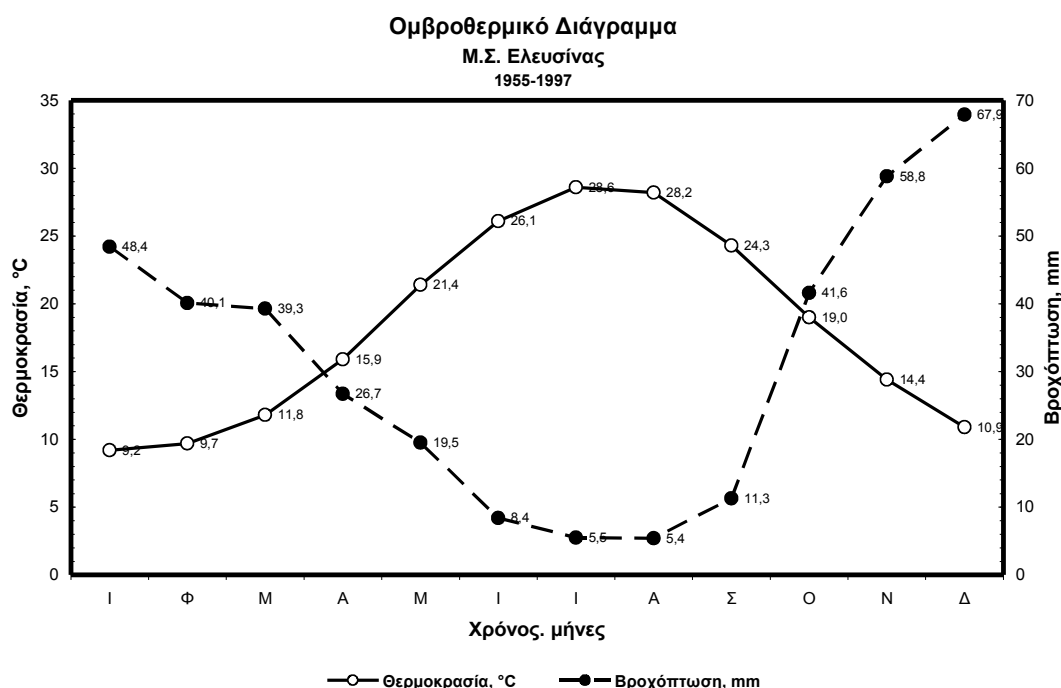
Το κλίμα της περιοχής μελέτης είναι Μεσογειακού Τύπου με υγρό και ήπιο χειμώνα και θερμό, ξηρό καλοκαίρι. Η μέση θερμοκρασία αέρα κυμαίνεται από 9,2 ως 28,6 °C τους μήνες Ιανουάριο και Ιούλιο, αντίστοιχα. Η μέση σχετική υγρασία αέρα ελαττώνεται σημαντικά από 73.3% τον υγρότερο μήνα (Δεκέμβριο) σε 42,8% τον ξηρότερο και θερμότερο μήνα (Ιούλιος), αντίστοιχα. Οι ετήσιες βροχοπτώσεις (372,9 mm), για το χρονικό διάστημα που αναφέρεται (1958-1997), σημειώθηκαν κυρίως τους φθινοπωρινούς και τους χειμερινούς μήνες (Οκτώβριο – Μάρτιο).

Το κλίμα μπορεί γενικά να χαρακτηριστεί ευνοϊκό για την ανάπτυξη «ξηροφυτικής» Μεσογειακής βλάστησης. Παρά το γεγονός της ύπαρξης περισσότερων των τεσσάρων ξηρών μηνών κατά την θερινή περίοδο, η μικρή σχετικά απόσταση από τη θάλασσα τείνει να εξομαλύνει τις ακραίες κλιματικές συνθήκες. Η περιοχική ανήκει στην κατηγορία του έντονου **θερμομεσογειακού κλίματος**, δηλαδή ήπιος χειμώνας, πολύ ξηρό καλοκαίρι και με υψηλές μέσες ετήσιες θερμοκρασίες. Οι βροχοπτώσεις σημειώνονται κυρίως τον χειμώνα, την άνοιξη και το φθινόπωρο ενώ είναι περιορισμένες ως μηδαμινές κατά την θερινή περίοδο. Η περίοδος ξηρασίας διαρκεί 4-6 μήνες. Το κλίμα εμφανίζεται ως:

- α. πολύ ψυχρό για 47 ημέρες στη διάρκεια του έτους.
- β. ψυχρό για 88 ημέρες στη διάρκεια του έτους.
- γ. ήπια ψυχρό για 39 ημέρες στη διάρκεια του έτους.
- δ. ήπια θερμό για 28 ημέρες στη διάρκεια του έτους.
- ε. θερμό για 53 ημέρες στη διάρκεια του έτους.
- στ. πολύ θερμό για 73 ημέρες στη διάρκεια του έτους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την διάρκεια του Ιουλίου και του Αυγούστου σχεδόν μία στις τρεις ημέρες είναι τροπική (μέγιστη θερμοκρασία του αέρα πάνω από 30 °C). Αντίθετα οι ημέρες παγετού (όπου η θερμοκρασία του αέρα

φτάνει κάτω από 0 °C) είναι σπάνιο φαινόμενο. Το γεγονός αυτό καθορίζει και τη βλάστηση που μπορεί να εγκατασταθεί στην περιοχή και να συντηρηθεί με το λιγότερο δυνατό κόστος.

Ομβροθερμικό Διάγραμμα

Οι Gaussen και Bagnouls έχουν απεικονίσει στο «Ομβροθερμικό διάγραμμα» την πορεία μήνα προς μήνα της μέσης μηνιαίας θερμοκρασίας σε °C και του μέσου μηνιαίου ύψους βροχής σε mm. Το διάγραμμα αυτό έχει στην τετμημένη τους μήνες τους έτους και στις τεταγμένες (δύο) στην αριστερή τις μηνιαίες βροχοπτώσεις P σε mm και στη δεξιά τις μέσες μηνιαίες θερμοκρασίες T° C σε κλίμακα διπλάσια των βροχοπτώσεων δηλαδή $P = 2T$.

Με την ένωση των σημείων των μηνιαίων βροχοπτώσεων προκύπτει η καμπύλη βροχοπτώσεων και με την ένωση των σημείων των μέσων μηνιαίων θερμοκρασιών προκύπτει η καμπύλη των θερμοκρασιών. Τα δύο σημεία των καμπυλών δείχνουν το χρονικό σημείο όπου $P=2T$. Όταν η καμπύλη των βροχοπτώσεων διέρχεται κάτω από την καμπύλη των θερμοκρασιών τότε έχουμε $P < 2T$. Η επιφάνεια που περικλείεται από τις δύο αυτές καμπύλες μεταξύ των δύο σημείων των τομών ($P=2T$) δείχνει τη διάρκεια και την ένταση της ξηράς περιόδου. Τούτο δικαιολογείται γιατί αν θεωρηθούν οι βροχοπτώσεις στο υδατικό ισοζύγιο ως κέρδος, τότε οι θερμοκρασίες εμμέσως εκφράζουν τις απώλειες από την εξάτμιση και τη διαπνοή. Όσο υψηλότερες είναι οι θερμοκρασίες, τόσο υψηλότερες είναι η εξάτμιση και η διαπνοή.

Στο ομβροθερμικό διάγραμμα παρέχονται σημαντικές πληροφορίες σχετικά για την κλιματολογική κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή. Αυτές είναι η πορεία της ετήσιας θερμοκρασίας ανά μήνα, η ξηρή και υγρή περίοδος καθώς και η διάρκεια και ένταση αυτών. Από την μελέτη του διαγράμματος προκύπτουν τα παρακάτω:

- για την περιοχή του Ποικίλου Όρους, η οικολογικά ξηρή περίοδος διαρκεί 5,5-6 μήνες και συγκεκριμένα από το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Απριλίου μέχρι το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Σεπτεμβρίου.
- οι κατά έτος βροχοπτώσεις για την περίοδο 1995-1997 έχουν μέσο μηνιαίο όρο 34,6 mm, η δε κατανομή τους μέσα στο έτος παρουσιάζει ένα μέγιστο τον Δεκέμβριο (68,2 mm) και ένα δεύτερο μέγιστο τον Νοέμβριο με 60,1 χιλιοστά ύψους βροχής. Ο ξηρότερος μήνας όπως εμφανίζεται στο διάγραμμα είναι ο Ιούλιος με τον Αύγουστο να είναι ο αμέσως επόμενος με 5,6 και 5,8 mm μέσο όρο βροχής αντίστοιχα, περίοδος δηλαδή που τα φυτά αντιμετωπίζουν έντονη πίεση από την έλλειψη νερού. Η μέση ετήσια θερμοκρασία αέρα ανέρχεται σε 17,7 οC με ψυχρότερους μήνες τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο με μέση ελάχιστη τιμή 5,2 και 5,4 οC αντίστοιχα και θερμότερους τους δύο μήνες και θερμότερο τον Ιούλιο με 33,5 οC.

Από την ανάλυση των κλιματολογικών παραγόντων διαπιστώνεται ότι η περιοχή της μελέτης χαρακτηρίζεται από ήπιο και σχετικά ξηρό χειμώνα και ξηρό και θερμό καλοκαίρι. Τα πολύ χαμηλά ύψη βροχής κατά την διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου καθώς και των άλλων μορφών κατακρημνισμάτων ευνοούν την ανάπτυξη ανθεκτικής, στην ξηρασία, βλάστησης από σκληρόφυλλα είδη δασικών δέντρων και θάμνων.

Συνοπτικά από την μελέτη των βιοκλιματικών στοιχείων, συμπεραίνεται ότι τα δασικά είδη βλάστηση στην περιοχή μελέτης βρίσκονται μέσα στα όρια της βιοκλιματικής τους εξάπλωσης. Η υπάρχουσα δομή και σύνθεση της δασικής βλάστησης αλλά και η εξέλιξή της εξαρτώνται εκτός από τους κλιματικούς παράγοντες από τις γεωλογικές, εδαφολογικές και τοπογραφικές συνθήκες που με την σειρά τους ρυθμίζουν το υδατικό ισοζύγιο της περιοχής. Στην ευρύτερη περιοχή του Νομού Αττικής, το υδατικό ισοζύγιο είναι αρνητικό και ο συνδυασμός κλίματος και εδαφικού υποθέματος αποτελούν περιοριστικό παράγοντα για την εξάπλωση υψηλής δασικής βλάστησης.

Σύμφωνα με στοιχεία των βιοκλιματικών χαρτών του Ιδρύματος Δασικών Ερευνών (Μαυρομαμάτης, 1980), η περιοχική μελέτης κατατάσσεται κυρίως στον ύφυγρο-βιοκλιματικό όροφο, με ήπιο χειμώνα και μέση ελάχιστη θερμοκρασία του ψυχρότερου μήνα m , $3\text{ }^{\circ}\text{C} < m < 7\text{ }^{\circ}\text{C}$. Ο χαρακτήρας του μεσογειακού βιοκλίματος είναι κυρίως έντονος μεσομεσογειακός με αριθμό βιολογικά ξηρών ημερών X : $75 < X < 100$.

Η φυσική βλάστηση της περιοχής εντάσσεται στην αείφυλλο, σκληρόφυλλο βλάστηση της ζώνης **Quercetalia ilicis** και στον αυξητικό χώρο του **Oleo - ceratonion** (Ντάφης 1972), ο οποίος διακρίνεται για τη διάρκεια της ξηρής περιόδου και τις εξαιρετικά χαμηλές βροχοπτώσεις, οι οποίες σημειώνονται κυρίως τους χειμερινούς μήνες και έχουν σαν συνέπεια τη δημιουργία ενός εξαιρετικά ξηρού θερινού κλίματος, το οποίο όμως δεν αποκλείει την ύπαρξη βλάστησης. Τα εδάφη του αυξητικού χώρου του Oleo - ceratonion ανήκουν στα λεγόμενα λειψανα εδαφών (εδαφολείψανα), τα οποία διατηρούνται αρκετά καλά, παρουσιάζουν όμως λόγω της μεγάλης ξηρασίας μικρή βιολογική δραστηριότητα. Κατακόρυφα ο χώρος του Oleo - ceratonion διακρίνεται σε δύο φυτοκοινωνικές ενώσεις, μία ξηροθερμοβιότερη του Oleo - Ceratonietum η οποία καταλαμβάνει τη χαμηλότερη ζώνη και την Oleo - Lentiscetum, η οποία καταλαμβάνει τα μεγαλύτερα υψόμετρα.

Στον αυξητικό αυτό χώρο, παρά την ξηρότητα του κλίματος, εμφανίζονται σε φυσικά οικοσυστήματα συστάδες της *Pinus halepensis*, ενώ επίσης συναντώνται είδη όπως η *Olea europaea var. silvestris*, η *Pistacia lentiscus*, η *Erica manipuliflora*, *Myrtus communis* (σε υγρότερες θέσεις) και *Quercus coccifera*.

5.1.4 Έδαφος

Το έδαφος στην περιοχική μελέτης προέρχεται από την αποσύνθεση των ασβεστολίθων, είναι μέσης κοκκομετρικής σύστασης, SCL αμμοαργιλοπηλώδες. Στο επιφανειακό στρώμα συναντάμε μεγάλο ποσοστό από κομμάτια βραχωδών τμημάτων.

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Εδαφολογικό χάρτη του Υπουργείου Γεωργίας (Χάρτης Γαιών), ο κύριος όγκος του Ποικίλου χαρακτηρίζεται με τον κωδικό C3C5-826-G3QQ ο οποίος περιγράφει το μικρο-περιβάλλον της περιοχής μελέτης. Σύμφωνα λοιπόν με αυτό, η γεωμορφολογία της περιοχής χαρακτηρίζεται από σκληρούς ασβεστόλιθους σε αποστρωγγυλωμένες κορυφές και μέσα μέρη κλιτύων. Όσον αφορά το βάθος του εδάφους, χαρακτηρίζεται από αβαθές και βράχο, με καμία ή μέτρια (χαραδρωτική) διάβρωση και με

ανάγλυφο με μέτριες ως απότομες κλίσεις και διαφόρων εκθέσεων ως προς τον ορίζοντα. Οικολογικά τέλος, η περιοχική μελέτης εντάσσεται στην ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων με έντονο βαθμό ανθρωπογενούς επίδρασης.

Από άποψης τέλος γαιοϊκανότητας για Δασοπονία, σύμφωνα με τον χάρτη του Υπουργείου Γεωργίας, η περιοχική μελέτης ανήκει στην κατηγορία 563341, το οποίο σημαίνει ότι αποτελείται από:

- 60% γαίες με ισχυρούς περιορισμούς για την αύξηση οικονομικών δασών
- 30% με μέτριους περιορισμούς για την αύξηση οικονομικών δασών
- 10% γαίες με έντονους περιορισμούς για την αύξηση οικονομικών δασών

Από την παραπάνω κατάταξη συμπεραίνεται ότι η περιοχική μελέτης δεν ενδείκνυται για την ανάπτυξη οικονομικών δασών και η βλάστηση που αναπτύσσεται στην επιφάνεια του Ποικίλου όρους, έχει προστατευτικό και αισθητικό σκοπό. Λόγω της έντονης εμφάνισης του μητρικού πετρώματος και της αργιλώδους υφής του εδάφους δημιουργούνται δυσμενείς συνθήκες υγρασίας για τα φυτά και έχουν ως αποτέλεσμα τη νανώδη μορφή των δέντρων που προήλθαν από τις αναδασώσεις της τελευταίας δεκαπενταετίας.

Επίσης, σύμφωνα με τον Εδαφολογικό χάρτη του Υπουργείου Γεωργίας (Χάρτης Γαιών), το τμήμα κάτω από την Λεωφόρο Αθηνών, περιοχική Δήμου Κορυδαλλού, χαρακτηρίζεται με τους κωδικούς X7X3-336-GX1BB ο οποίος περιγράφει το μικροπεριβάλλον της περιοχικής μελέτης. Σύμφωνα λοιπόν με αυτό, η γεωμορφολογία της περιοχής χαρακτηρίζεται από σχιστόλιθους σε κάτω μέρος κλιτύων και αποστρογγυλωμένες κορυφές. Όσον αφορά το βάθος του εδάφους, χαρακτηρίζεται από βαθύ και βράχο, με καμία και έντονη (χαραδρωτική) διάβρωση και με κλίσεις μέτριες και απότομες. Οικολογικά τέλος, η περιοχική μελέτης εντάσσεται στην ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων και πιο συγκεκριμένα της Χαλεπίου πεύκης, με ασθενή βαθμό ανθρωπογενούς επίδρασης στη βλάστηση και εκθέσεις που ποικίλουν.

5.1.5 Υδρολογία

Στον ορεινό όγκο του Ποικίλου όρους – Όρους Αιγάλεω δεν δημιουργούνται μεγάλες λεκάνες απορροής και δεν παρατηρούνται χειμαρρικά φαινόμενα. Επιπλέον η ύπαρξη δασοκάλυψης λειτουργεί ανασταλτικά στη μεταφορά των φερτών υλικών.

Ο ορεινός όγκος έχει μια αυτοτέλεια, με αποτέλεσμα να μην δημιουργούνται πάνω του μεγάλες λεκάνες απορροής. Τα μισά νερά που δέχεται απορρέουν στο λεκανοπέδιο της Αθήνας, ενώ τα υπόλοιπα στο Θριάσιο πεδίο.

5.1.6 Χλωρίδα

Από παρατηρήσεις πεδίου διαπιστώθηκε ότι τα φυτικά είδη που κυριαρχούν στην ευρύτερη περιοχή μελέτης είναι:

Δέντρα: Αυτοφυή είδη όπως η καλέπιος πεύκη και η αγριελιά. Την τελευταία δεκαεπταετία πραγματοποιήθηκαν αναδασώσεις, μεγάλης έκτασης σε αρκετές θέσεις της περιοχής, με καλέπιο πεύκη, κουκουναριά, κυπαρίσσι χαρουπιά και κουτσουπιά. Οι αναδασώσεις εμφανίζουν μερική επιτυχία λόγω των εδαφοκλιματικών συνθηκών. Τα περισσότερα όμως δέντρα που προέρχονται από αναδασώσεις εμφανίζουν βραδεία ανάπτυξη ή νανώδη μορφή εξαιτίας της έλλειψης νερού και της απουσίας πλούσιου εδάφους. Στο Ποικίλο το κύριο είδος είναι η καλέπιο πεύκη που προέρχεται από φυσική αναγέννηση. Κατά θέσεις εμφανίζει μέτρια ανάπτυξη και μαζί με τις επιτυχείς αναδασώσεις σχηματίζει περιορισμένης έκτασης νεοφυτείες.

Θάμνοι: Απαντώνται η αγριελιά και το πουρνάρι, κυρίως υπό μορφή χαμηλού θάμνου, ενώ εμφανίζονται με καλή σχετικά ανάπτυξη ο σχίνος, η κοκορεβυθιά, το σπάρτο, η φοινικική άρκευθος και το φιλίκι. Τέλος, απαντώνται η ασφάκα, η αφάνα, το σπαράγγι, η λαδανιά.

Στη συνέχεια αναφέρονται τα φυτικά είδη (επιστημονική και κοινή ονομασία) που απαντώνται στην περιοχή.

A) Δέντρα (η πλειονότητά τους προήλθε από εκτεταμένες αναδασώσεις)

<i>Pinus halepensis</i>	καλέπιος πεύκη
<i>Pinus pinea</i>	κουκουναριά
<i>Cupressus sempervirens</i>	κυπαρίσσι
<i>Cercis siliquastrum</i>	κουτσουπιά
<i>Ceratonia siliqua</i>	χαρουπιά

B) Θάμνοι και Πόες

<i>Quercus coccifera</i>	πουρνάρι
<i>Olea europaea var. silvestris</i>	αγριελιά
<i>Spartium junceum</i>	σπάρτο
<i>Erica manipuliflora</i>	χαμορείκι
<i>Pistacia lentiscus</i>	σχίνος

<i>Pistacia terebinthus</i>	κοκορεβυθιά
<i>Phillyrea media</i>	φιλίκι
<i>Juniperus phoenicea</i>	φοινικική άρκευθος
<i>Phlomis fruticosa</i>	ασφάκα
<i>Asparagus acutifolius</i>	σπαράγγι
<i>Cistus creticus</i>	λαδανιά
<i>Cistus salviifolius</i>	λαδανιά
<i>Genista acanthocladus</i>	ασπάλαθος
<i>Corydanthus capitatus</i>	θυμάρι
<i>Salvia fruticosa</i>	φασκομηλιά
<i>Papaver rhoeas</i>	παπαρούνα
<i>Thymelaea tartonraira</i>	θυμελαία
<i>Ballota acetabulosa</i>	πικραγγουριά
<i>Bromus mollis</i>	αγριοβρώμη
<i>Urginea maritima</i>	σκυλοκρεμμύδα
<i>Iris pumila</i>	ίριδα
<i>Cyclamen graecum</i>	κυκλάμινο

Παρόλο που στη βιβλιογραφία (Sarlis, 1980, Μάναλης, 1995 και Ρούσσοι, 2000) αναφέρεται πλήθος φυτών, συνολικά στην περιοχική μελέτη προσδιορίστηκαν 204 είδη φυτών που συμμετέχουν στη χλωρίδα του βουνού και εκπροσωπούν 51 οικογένειες.

Τα είδη που αναδείχθηκαν στην περιοχική μελέτη και χρήζουν ιδιαίτερης σημασίας είναι τα παρακάτω επτά ενδημικά φυτά, δύο δε από αυτά χαρακτηρίζονται και ως σπάνια (Σφήκας 1997):

1. *Anchusa variegata* (Boraginaceae)

Κοινό φυτό στα νησιά του Ιονίου, την Αττική, τη Βοιωτία, την Πελοπόννησο, τις Κυκλάδες και τα Χανιά

2. *Centaurea raphanina* ssp. *mixta* (Compositae)

Κοινό φυτό στη Στερεά Ελλάδα, τις Κυκλάδες και την Πελοπόννησο

3. *Crepis hellenica* (Compositae)

Κοινό φυτό στην Πελοπόννησο, την Κεντρική Ελλάδα, τις Σποράδες και τη Χαλκιδική

4. *Inula verbascifolia* ssp. *menthanea* (Compositae)

Κοινό φυτό στην Αττική, Βοιωτία και Αργολίδα

5. *Scorzonera crocifolia* (Compositae)

Σπάνιο φυτό στην Κεντρική Ελλάδα

6. *Aethionema saxatile* ssp *graecum* (Cruciferae)

Κοινό φυτό στην Πάρνηθα, τον Υμηττό, την Πεντέλη, το Λυκαβηττό και την Κερατέα Αττικής, τον Παρνασσό, τον Ελικώνα και το Αραχνέο (Σφήκας 1997)

7. *Lomelosia hymettia* (Dipsacaceae)

Σπάνιο φυτό στα Γιούρα (Σποράδες), τη Μονεμβασιά την Πάρνηθα και το Σούνιο

Η χλωριδική προσέγγιση ανέδειξε τέσσερις τύπους οικοτόπων (Ντάφης και συν., 1977), τα φρύγανα, τους θαμνώνες αειφύλλων πλατυφύλλων, τα μεσογειακά πευκοδάση και τις κασμοφυτικές διαπλάσεις. Αναλυτικότερα τα αποτελέσματα επιμερίζονται ως εξής ανά τύπο οικοτόπου:

Φρύγανα

Οι πέντε (5) δειγματοληπτικές επιφάνειες στις βραχώδεις εξάρσεις ανέδειξαν 112 είδη φυτών που εκπροσωπούν 37 οικογένειες. Οι πολυπληθέστερες οικογένειες στο συγκεκριμένο τύπο οικοτόπων ήταν τα Compositae (14%) τα Gramineae και τα Leguminosae (με συμμετοχή 12% αντίστοιχα) και στη συνέχεια τα Labiatae (6%) (Εικόνα 1).

Εικόνα 1

Θαμνώνες Αειφύλλων Πλατυφύλλων

Οι πέντε (5) δειγματοληπτικές επιφάνειες στις βραχώδεις εξάρσεις ανέδειξαν επίσης 107 είδη φυτών που εκπροσωπούν 31 οικογένειες. Οι πολυπληθέστερες

οικογένειες στο συγκεκριμένο τύπο οικοτόπων ήταν τα Gramineae (16%) τα Compositae (14%) και στη συνέχεια τα Labiatae (8%) (Εικόνα 2).

Εικόνα 2

Μεσογειακά Πευκοδάση

Οι επτά (7) δειγματοληπτικές επιφάνειες στις βραχώδεις εξάρσεις ανέδειξαν επίσης 112 είδη φυτών που εκπροσωπούν 39 οικογένειες. Οι πολυπληθέστερες οικογένειες στο συγκεκριμένο τύπο οικοτόπων ήταν τα Compositae (15%) τα Gramineae (10%) και στη συνέχεια τα Labiatae (9%) (Εικόνα 3).

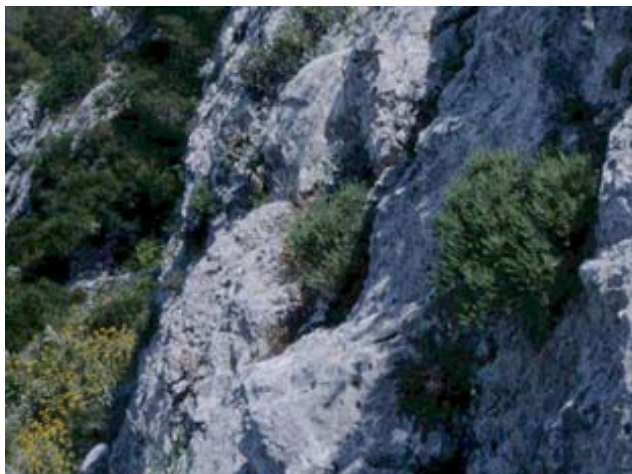
Εικόνα 3

Χασμοφυτικές διαπλάσεις

Οι τρεις (3) δειγματοληπτικές επιφάνειες στις βραχώδεις εξάρσεις ανέδειξαν 67 είδη φυτών που εκπροσωπούν 28 οικογένειες. Οι πολυπληθέστερες οικογένειες στο συγκεκριμένο τύπο οικοτόπων ήταν τα Compositae και τα Gramineae (με συμμετοχή 18

13% αντίστοιχα) και στη συνέχεια τα Labiatae (9%) και τα Cruciferae (7%) (Εικόνα 4).

Εικόνα 4

5.1.7 Πανίδα

Τα οικοσυστήματα της περιοχής μελέτης είναι υποβαθμισμένα όσον αφορά την δασοκάλυψή τους με συνέπεια να μην προσφέρουν ενδιαιτήματα για πολλά είδη πανίδας. Η γειτνίαση επίσης της περιοχής με το πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας και η όχληση από τις διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες επιδρούν αρνητικά στην πανίδα. Παρόλα αυτά, παρατηρούνται αρκετά είδη πανίδας, ιδιαίτερα πτηνοπανίδας, γεγονός που υποδηλώνει την ανάγκη της ύπαρξης και ενίσχυσης της βλάστησης ώστε να αναβαθμίζονται τα ενδιαιτήματα των διαφόρων ειδών.

Στο Ποικίλο Όρος έχουν εντοπιστεί και φωτογραφηθεί Σπίνοι, Κοτσούφια, Τοίχλες, Τρυγόνια, Κουκουβάγιες, Κούκους, Γεράκια, Πέρδικες, Αλεπούδες,

Λαγοί, Νυφίτσες, Χελώνες, 400 είδη αγριολούλουδα, 12 είδη ορχιδέες, 32 είδη πεταλούδες.

Στα πλαίσια του προγράμματος «Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη ανάπτυξη» με φορέα χρηματοδότησης το ΥΠΕΧΩΔΕ και τις πιστώσεις του ΕΤΕΡΠΣ (Απρίλιος 2003 - Μάρτιος 2004) και ανάδοχο φορέα-χρήστη τον Αναπτυξιακό Σύνδεσμο της Δυτικής Αθήνας προσεγγίζεται η βιοποικιλότητα στο Ποικίλο-Αιγάλεω Όρος, το βουνό που επισκιάζει τα δυτικά προάστια του λεκανοπεδίου της Αθήνας.

Η ερευνητική εργασία, που αποτελεί τη συμβολή του Ινστιτούτου Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων, επικεντρώνεται στην καταγραφή των ειδών της χλωρίδας, της εντομοπανίδας και της πτηνοπανίδας με σκοπό την αξιολόγηση και την προστασία των ενδημικών, των απειλούμενων ειδών και των βιοτόπων τους.

Στον κατάλογο που ακολουθεί παρουσιάζονται τα είδη πουλιών που έχουν καταγραφεί στο Ποικίλο όρος κατά την περίοδο Αυγούστου 1986-Φεβρουαρίου 2004 και η διαχρονική εμφάνισή τους.

1. Όρνιο ***Gyps fulvus***
2. Φιδαετός ***Circaetus gallicus***
3. Βαλτόκιρκος ***Circus cyaneus***
4. Τσιχλογέρακο ***Accipiter nisus***
5. Γερακίνα ***Buteo buteo***
6. Αετογερακίνα ***Buteo rufinus***
7. Κιρκινέζι ***Falco naumanni***
8. Βραχοκιρκινέζο ***Falco tinnunculus***
9. Δενδρογέρακο ***Falco subbuteo***
10. Πετρίτης ***Falco peregrinus***
11. Νησιώτικη πέρδικα ***Alectoris chukar***
12. Ασημόγλαρος ***Larus cacchinans***
13. Περιστερί ***Columba livia***
14. Δεκοκτούρα ***Streptopelia decaocto***
15. Τρυγόνι ***Streptopelia turtur***
16. Κούκος ***Coccyus canorus***
17. Τυτώ ***Tyto alba***
18. Γκιώνης ***Otus scops***

19. Κουκουβάγια ***Athene noctua***
20. Γιδοβύζι ***Caprimulgus europaeus***
21. Σταχτάρα ***Apus apus***
22. Ωχροσταχτάρα ***Apus pallidus***
23. Σκεπαρνάς ***Apus melba***
24. Μελισσοφάγος ***Merops apiaster***
25. Τσαλαπετεινός ***Upupa epops***
26. Δακτυλιδολαίμης Ψιττακίσκος ***Psittacula krameri***
27. Κατσουλιέρης ***Galerida cristata***
28. Δενδροσταρήθρα ***Lullula arborea***
29. Σταρήθρα ***Alauda arvensis***
30. Χελιδόνι ***Hirundo rustica***
31. Δενδροχελιδόνο ***Hirundo daurica***
32. Σπιτοχελιδόνο ***Delichon urbica***
33. Δενδροκελάδα ***Anthus trivialis***
34. Λιβαδοκελάδα ***Anthus pratensis***
35. Σταχτοσουσουράδα ***Motacilla cinerea***
36. Λευκοσουσουράδα ***Motacilla alba***
37. Τρυποφράχτης ***Troglodytes troglodytes***
38. Θαμνοψάλτης ***Prunella modularis***
39. Κοκκινολαίμης ***Erithacus rubecula***
40. Αηδόνι ***Luscinia megarhynchos***
41. Καρβουνιάρης ***Phoenicurus ochruros***
42. Κοκκινούρης ***Phoenicurus phoenicurus***
43. Μαυρολαίμης ***Saxicola torquata***
44. Σταχτοπετρόκλης ***Oenanthe oenanthe***
45. Ασπροκώλα ***Oenanthe hispanica***
46. Γαλαζοκότσουφας ***Monticola solitarius***
47. Κότσουφας ***Turdus merula***
48. Τσίχλα ***Turdus philomelos***
49. Τσιχλοποταμίδα ***Acrocephalus arundinaceus***
50. Ωχροστριτσίδα ***Hippolais pallida***
51. Κιτρινοστριτσίδα ***Hippolais icterica***
52. Μαυροτσιροβάκος ***Sylvia melanocephala***

53. Θαμνοτσιροβάκος *Sylvia communis*
54. Κηποτσιροβάκος *Sylvia borin*
55. Μαυροσκούφης *Sylvia atricapilla*
56. Δενδροφυλλοσκόπος *Phylloscopus collybita*
57. Θαμνοφυλλοσκόπος *Phylloscopus trochilus*
58. Χρυσοβασιλίσκος *Regulus regulus*
59. Βασιλίσκος *Regulus ignicapillus*
60. Μυγοχάφτης *Muscicapa striata*
61. Κρικομυγοχάφτης *Ficedula albicollis*
62. Μαυρομυγοχάφτης *Ficedula hypoleuca*
63. Ελατοπαπαδίτσα *Parus ater*
64. Γαλαζοπαπαδίτσα *Parus caeruleus*
65. Καλόγερος *Parus major*
66. Βραχοτσιοπανάκος *Sitta neumayer*
67. Αετομάχος *Lanius collurio*
68. Κοκκινοκεφαλός *Lanius senator*
69. Καρακάξα *Pica pica*
70. Κουρούνα *Corvus corone*
71. Ψαρόνι *Sturnus vulgaris*
72. Σπουργίτης *Passer domesticus*
73. Πετροσπουργίτης *Petronia petronia*
74. Σπίνος *Fringilla coelebs*
75. Σκαρθάκι *Serinus serinus*
76. Φλώρος *Carduelis chloris*
77. Καρδερίνα *Carduelis carduelis*
78. Λούγαρο *Carduelis spinus*
79. Φανέτο *Carduelis cannabina*
80. Χοντρομύτης *Coccothraustes coccothraustes*
81. Σιρλοτσιχλονο *Emberiza cirius*
82. Βουνοτσιχλονο *Emberiza cia*
83. Σκουρόβλαχος *Emberiza caesia*
84. Τσιφτάς *Miliaria calandra*

A/A	ΓΕΝΟΣ	ΕΙΔΟΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ
1	<i>Circaetus</i>	<i>gallicus</i>	Φιδαετός
2	<i>Streptopelia</i>	<i>turtur</i>	Τρυγόνι
3	<i>Cuculus</i>	<i>canorus</i>	Κούκος
4	<i>Apus</i>	<i>apus</i>	Σταχτάρα
5	<i>Hirundo</i>	<i>rustica</i>	Χελιδόνι
6	<i>Delichon</i>	<i>urbica</i>	Σπιτοχελίδονο
7	<i>Luscinia</i>	<i>megarhynchos</i>	Αηδόνι
8	<i>Muscicapa</i>	<i>striata</i>	Μυγοκάφτης
9	<i>Lanius</i>	<i>senator</i>	Κοκκινοκεφαλός
10	<i>Larus</i>	<i>rudibundus</i>	Γλάρος καστανοκέφαλος
11	<i>Larus</i>	<i>cacchinans</i>	Ασημογλάρος
12	<i>Merops</i>	<i>apiaster</i>	Μελισσοφάγος
13	<i>Upupa</i>	<i>epops</i>	Τσαλαπετεινός
14	<i>Motacilla</i>	<i>flava</i>	Κιτρινοσουσουράδα
15	<i>Motacilla</i>	<i>cinerea</i>	Σταχτοσουσουράδα
16	<i>Motacilla</i>	<i>alba</i>	Λευκοσουσουράδα
17	<i>Erithacus</i>	<i>rubecula</i>	Κοκκινολαίμης
18	<i>Turdus</i>	<i>iliacus</i>	Κοκκινότσιλα
19	<i>Turdus</i>	<i>viscivorus</i>	Τσαρτσάρα

Πίνακας 1: Πουλιά που εμφανίζονται στην ευρύτερη περιοχική περιοδοκιά (χειμώνα, αναπαραγωγική περίοδο και περίοδο μετανάστευσης)

A/A	ΓΕΝΟΣ	ΕΙΔΟΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ
1	<i>Accipiter</i>	<i>nisus</i>	Τσιχλογέρακο
2	<i>Buteo</i>	<i>buteo</i>	Γερακίνα
3	<i>Falco</i>	<i>tinunculus</i>	Βραχοκιρκινέζο
4	<i>Falco</i>	<i>peregrinus</i>	Πειρίτης
5	<i>Tyto</i>	<i>alba</i>	Τυτώ
6	<i>Otus</i>	<i>scops</i>	Γκιώνης
7	<i>Melanocorypha</i>	<i>calendra</i>	Γαλιάντρα
8	<i>Troglodytes</i>	<i>troglodytes</i>	Τρυποφράκτης
9	<i>Saxicola</i>	<i>torquata</i>	Μαυρολαίμης
10	<i>Turdus</i>	<i>merula</i>	Κότσουφας
11	<i>Parus</i>	<i>major</i>	Καλόγερος
12	<i>Pica</i>	<i>pica</i>	Καρακάξα
13	<i>Corvus</i>	<i>corone</i>	Κουρούνα
14	<i>Fringilla</i>	<i>coelebs</i>	Σπίνος
15	<i>Carduelis</i>	<i>chloris</i>	Φλώρος
16	<i>Carduelis</i>	<i>cardeulis</i>	Καρδερίνα

Πίνακας 2: Πουλιά που εμφανίζονται στην ευρύτερη περιοχική (θαμνότοποι και βοσκότοποι) καθ' όλη τη διάρκεια του έτους

A/A	ΓΕΝΟΣ	ΕΙΔΟΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ
1	<i>Vulpes</i>	<i>vulpes</i>	Αλεπού
2	<i>Lepus</i>	<i>europaeus</i>	Λαγός
3	<i>Mustela</i>	<i>nivalis</i>	Νυφίτσα

4	<i>Microtus</i>	<i>guentheri</i>	Αρουραίος Μεσογείου
5	<i>Erinaceus</i>	<i>concolor</i>	Σκανιζόχοιρος
6	<i>Talpa</i>	<i>caeca</i>	Τυφλοασπάλακας
7	<i>Rhinolopus</i>	<i>ferrumequinu m</i>	Τρανορινολόφος
8	<i>Rhinolopus</i>	<i>hipposideros</i>	Μικρορινολόφος
9	<i>Eptesicus</i>	<i>serotinus</i>	Τρανονυχτερίδα
10	<i>Myotis</i>	<i>myotis</i>	Τρανομυωτίδα
11	<i>Dryomys</i>	<i>nitedula</i>	Δενδρομυωξός
12	<i>Apodemus</i>	<i>sylvaticus</i>	Δασοποντικός
13	<i>Rhinolopus</i>	<i>blasii</i>	Ρινολόφος του Blasius
14	<i>Myotis</i>	<i>blythi</i>	Μικρομυωτίδα

Πίνακας 3: Θηλαστικά που πιθανότατα υπάρχουν στην περιοχή (θαμνότοπους) με κριτήριο το βióτοπο και βιβλιογραφικές αναφορές

A/A	ΓΕΝΟΣ	ΕΙΔΟΣ	ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ
1	<i>Testudo</i>	<i>hermanni</i>	Μεσογειακή χελώνα
2	<i>Testudo</i>	<i>marginata</i>	Κρασπεδωτή χελώνα
3	<i>Lacerta</i>	<i>trilineata</i>	Πρασινοσαύρα
4	<i>Podarcis</i>	<i>erhardii</i>	Αιγαιόσαυρα
5	<i>Podarcis</i>	<i>muralis</i>	Τοιχόσαυρα
6	<i>Elaphe</i>	<i>situla</i>	Σπιτόφιδο
7	<i>Vipera</i>	<i>ammodytes</i>	Οχιά

Πίνακας 4: Ερπετά και αμφίβια που αναφέρονται στο πευκοδάσος και στους θαμνοτόπους του Ποικίλου Όρους με βάση βιβλιογραφικές αναφορές

5.1.8 Κίνδυνοι

Οι εχθροί και κίνδυνοι στο Ποικίλο Όρος μπορεί να έχουν βασικές αιτίες το οργανικό και ανόργανο περιβάλλον. Όσον αφορά το οργανικό περιβάλλον, οι αρνητικές επιδράσεις εντοπίζονται στις ανθρωπογενείς επιδράσεις (άμεσες και έμμεσες) καθώς και από αυτές που προέρχονται από τις προσβολές της βλάστησης από έντομα, μύκητες κ.λ.π.

Κίνδυνος από Πυρκαγιά

Ο κίνδυνος πυρκαγιάς είναι ο σημαντικότερος κίνδυνος που αντιμετωπίζουν τα μεσογειακά οικοσυστήματα και ιδιαίτερα η ευρύτερη περιοχή της Αττικής με το έντονο ξηροθερμικό κλίμα αλλά και τις έντονες ανθρώπινες δραστηριότητες στην ζώνη μίξης δασών και αστικών περιοχών. Η ύπαρξη κατά την διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου των μετεμιών, των ισχυρών αυτών βορειοανατολικών ανέμων που πνέουν και στην περιοχή, συντελούν στην αύξηση της επικινδυνότητας για εκδήλωση πυρκαγιάς. Τέλος, η μεγάλη επισκεψιμότητα του Ποικίλου Όρους, από τους κατοίκους των δήμων της Δυτικής Αθήνας για

άθληση και αναψυχή, αυξάνει πολύ τις πιθανότητες έναρξης μιας πυρκαγιάς, λόγω απροσεξίας ή αμέλειας.

Συμβάντα δασικών πυρκαγιών έχουν σημειωθεί και κατά το παρελθόν αλλά οι επιπτώσεις τους στο βουνό, ήταν πολύ μικρές λόγω της έγκαιρης κατάσβεσής τους. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος, σήμερα, για τη βλάστηση στην περιοχή είναι η φωτιά. Στο σχεδιασμό νέων φυτεύσεων θα ληφθεί σοβαρά υπόψη η αντιπυρική προστασία, η επέκταση του αρδευτικού δικτύου και τέλος η δυνατότητα άμεσης παρέμβασης σε περίπτωση πυρκαγιάς.

Για το Ποικίλο σύμφωνα με το «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ» Όρος Αιγάλεω-Ποικίλο, αποκατάσταση του δασικού χαρακτήρα, προστασία και ανάδειξη του (σύμφωνα με την απόφαση Γ.Γ. ΥΠΕΧΩΔΕ με Α.Π. 135265/5422/5-12-2002), ως καύσιμα πολύ υψηλού κινδύνου χαρακτηρίστηκαν οι:

Α) Ψηλές διαπλάσεις Χαλεπίου πεύκης (πυκν. <25%), με θαμνώδη υπόροφο (πυκν. 10-65%) όπου επικρατούν τα είδη *Quercus coccifera* και *Phlomis fruticosa* και ποώδη υπόροφο με πυκνότητα 10-50%.

Β) Ψηλές διαπλάσεις Χαλεπίου πεύκης (πυκν. 25-50%), με υπόροφο θαμνώδη (πυκν. 10-50%) και ποώδη (πυκν. 10-50%). Στη διάπλαση αυτή επικρατούν, κατά θέσεις, το *Quercus coccifera* με *Phlomis fruticosa* ή με *Thymus capitatus* ή με *Cistus parviflorus*, ή η *Olea oleaster* με το *Brachypodium ramosum* και άλλα αγροστώδη.

Ως καύσιμα υψηλού κινδύνου χαρακτηρίστηκαν οι:

Α) Ψηλές, πυκνές διαπλάσεις Χαλεπίου πεύκης (πυκν. 50-75%). Στον αραιό θαμνώδη όροφος (πυκν. <40%) επικρατεί κατά θέσεις το *Quercus coccifera* ή διάφορα είδη φρυγάνων όπως το *Cistus incanus*. Στο στρώμα των ποωδών (πυκν. 10-50%) επικρατεί το *Brachypodium ramosum*.

Β) Διαπλάσεις Χαλεπίου πεύκης ψηλές ή χαμηλές με ποώδη όροφο πυκνότητας >10%. Στις ψηλές διαπλάσεις, ο όροφος των δένδρων έχει πυκνότητα έως 25 με 30%, ο θαμνώδης 10-65% και ο ποώδης 10-25%. Σε αυτές, κατά θέσεις, το *Phlomis fruticosa*, το *Quercus coccifera*, το *Thymus capitatus* η *Stipa apensis* και άλλα αγροστώδη είδη. Στις χαμηλές διαπλάσεις η πεύκη έχει ύψος <2m και βρίσκεται σε μίξη με διάφορα θαμνώδη είδη σε μια πυκνότητα (10-60%). Στο όροφο αυτό, εκτός της πεύκης κυριαρχούν, κατά θέσεις τα *Quercus coccifera*, *Cistus* sp., *Euphorbia acanthothamnos*. Στο ποώδες στρώμα (10-50%) απαντώνται κυρίως αγροστώδη είδη, όπως η *Stipa apensis*, σε διάφορα στάδια ξήρανσης.

Ως καύσιμα μέτριου κινδύνου χαρακτηρίστηκαν διαπλάσεις Χαλεπίου πεύκης, ψηλές (<25%) ή χαμηλές στις οποίες το ποώδες στρώμα έχει πυκνότητα <10%. Στο θαμνώδες στρώμα (10-60%) επικρατούν το *Quercus coccifera* με διάφορα είδη φρυγάνων και η χαλέπιος πεύκη.

Ως καύσιμα χαμηλού κινδύνου χαρακτηρίστηκαν χαμηλές διαπλάσεις με πυκνότητα του θαμνώδους στρώματος 10-25% και του ποώδους <10%. Σε αυτές κυριαρχούν το *Quercus coccifera*, το *Juniperus phoenicea* και διάφορα είδη φρυγάνων (π.χ. *Euphorbia acanthothamnus*).

Άλλοι κίνδυνοι και εχθροί της βλάστησης του βουνού από το οργανικό περιβάλλον, προέρχονται κυρίως από έντομα και διάφορους παθογόνους μύκητες. Όσον αφορά προσβολές από έντομα και μύκητες, κατά την διάρκεια των αυτοψιών στο δάσος παρατηρήθηκαν τα παρακάτω:

A) Προσβολές από πευκοκάμπια (*Thaumetopoea pityocampa* Schiff.): η εμφάνιση της πευκοκάμπιας στην ευρύτερη περιοχή του Ποικίλου Όρους είναι σημαντική και εκτεταμένη λόγω των εδαφοκλιματικών συνθηκών. Οι κακές εδαφολογικές συνθήκες σε συνδυασμό με την μεγάλη περίοδο ξηρασίας έχουν σαν αποτέλεσμα την έντονη καταπίεση των πεύκων τα οποία καθίστανται ευάλωτα στην προσβολή από την πευκοκάμπια σε βαθμό που προκαλεί εκτεταμένες ζημιές στην ανάπτυξη των δέντρων της χαλεπίου πεύκης. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, σε χρονιές που υπάρχει επιδημία και υπάρχει έξαρση της προσβολής, παρατηρούνται προβλήματα στα πεύκα με περιορισμό της ετήσιας αύξησης. Με την ολοκλήρωση όμως του βιολογικού κύκλου του εντόμου, τα πεύκα ανακτούν το φύλλωμά τους και δεν παρατηρείται νέκρωση των φυτών. Τα μικρής ηλικίας δέντρα και αυτά που αναπτύσσονται σε φτωχά, ξηρά και ηλιαζόμενα εδάφη υποφέρουν περισσότερο και ενδέχεται η προσβολή να προκαλεί ξηράνσεις. Κατά τις εργασίες λήψης στοιχείων τον Ιούνιο του 2005, παρατηρήθηκαν σημαντικές προσβολές από πιτυοκάμπη κατά θέσεις και στις χειρότερες ποιότητες τόπου.

B) Προσβολές από το έντομο *Marchallina hellenica* (*Monophlebus hellenicus*): παρατηρείται κατά θέσεις στην ευρύτερη περιοχή του Ποικίλου Όρους και το ιδιαίτερο γνώρισμα διάγνωσης της εξάπλωσης του εντόμου είναι τα εκκρίματά του που μοιάζουν με βαμβάκι και εμφανίζονται πάνω στα δέντρα την άνοιξη και το μαύρισμα της μελιτώδους ουσίας στην διάρκεια του φθινοπώρου (καπνιά), πάνω στους κορμούς των πεύκων. Στα νεαρά δέντρα επικάθεται σε όλο το δέντρο ενώ στα μεγαλύτερης ηλικίας μόνο στα ψηλά κλαδιά. Δεν είναι έντομο

που βλάπτει την πεύκη και με βάση έρευνες (Καϊλίδης, 1993) δεν υπάρχει συσχέτιση προσβολής δέντρων από το *Marchallina hellenica* και των νεκρών δέντρων που προσβάλλονται από φλοιοφάγα έντομα.

Γ) *Άνεμος - Παγετός - Ξηρασία*: Εκτός από τους βιολογικούς παράγοντες, η βλάστηση του βουνού αντιμετωπίζει κινδύνους που οφείλονται στο ανόργανο περιβάλλον και συγκεκριμένα από ανέμους, παγετούς, ξηρασία κ.λ.π. Από τους προαναφερόμενους κινδύνους, οι ανεμοθλασίες και ανεμοριπιές είναι τα πιο συχνά προβλήματα που παρατηρούνται και ιδιαίτερα στις ανεμόπληκτες περιοχές λόγω του αβαθούς εδάφους και της έλλειψης διαχείρισης των συστάδων.

Η μεγάλη επίσης ξηροθερμική περίοδος έχει σαν αποτέλεσμα το καλοκαίρι η βλάστηση να υποφέρει από έντονο υδατικό στρες. Τέλος χρονιές με έντονες χιονοπτώσεις και χαμηλές υγρασίες (χειμώνας 2003) παρατηρήθηκαν και προβλήματα από παγετούς (ξηράνσεις ευκαλύπτων και άλλων πλατύφυλλων ειδών)

Στην περιοχή μελέτης, δεν υπάρχουν προβλήματα από παράνομες υλοτομίες και διάβρωση. Το κυνήγι στο Ποικίλο έχει απαγορευτεί από το 1959, ωστόσο κάποιοι ασυνείδητοι εξακολουθούν να κυνηγούν χωρίς να συναντούν ιδιαίτερες δυσκολίες. Το βουνό έχει υποστεί τέσσερις μεγάλες καταστροφές (1826, 1914, 1922, 1941-1944) από πυρκαγιές και ανεξέλεγκτες υλοτομήσεις.

Η σοβαρότερη όμως καταστροφή του τοπίου έγινε τη δεκαετία του '50 της εσωτερικής μετανάστευσης με την μεγάλη ανοικοδόμηση. Στους πρόποδες του Ποικίλου Όρους έχουν αναπτυχθεί οι Δήμοι: Χαϊδαρίου, Περιστερίου, Αγίων Αναργύρων, Ιλίου, Πετρούπολης, Καματερού, Φυλής και Ασπροπύργου.

5.1.9 Οικολογική φάση

Από τη φυσιογνωμία της βλάστησης και από τα είδη που φύονται και συγκροτούν τη βλάστηση αυτή, συμπεραίνεται ότι η διάπλαση των φρυγάνων έχει προέρθει από την διάπλαση του *Oleo lentiscentum* λόγω της έντονης υποβάθμισης της περιοχής από ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

Στην περιοχή λόγω παλιών συμβάντων πυρκαγιών, η δασική βλάστηση σε ένα σημαντικό τμήμα έχει καταστραφεί. Σήμερα, μετά από χρόνια τα δένδρα δίνουν την εντύπωση της θαμνώδους βλάστησης από μακριά. Τέλος, στην υπό μελέτη περιοχή έχουν γίνει αναδασώσεις κυρίως με *Pinus halepensis*, *Olea europaea var. silvestris*, και *Cupressus sempervirens* με μέτρια αποτελέσματα. Μεγάλο τμήμα των αναδασωμένων εκτάσεων έχει καταστραφεί από πρόσφατες

πυρκαγιές, ενώ είναι χαρακτηριστικό και το μικρό ύψος των δένδρων (περίπου 1 m) λόγω δυσμενών συνθηκών και κυρίως από την έλλειψη εδάφους και νερού, παράγοντες που παίρνονται υπόψη στην παρούσα μελέτη. Συμπερασματικά, είναι αναγκαία η συμπλήρωση κατά θέσεις των φυτεύσεων και η αναδάσωση της υπόλοιπης γυμνής από δασική βλάστηση έκτασης.

5.2 Ανθρωπογενές Περιβάλλον

5.2.1 Αρχαιολογικοί – ιστορικοί – θρησκευτικοί χώροι

Η υψηλότερη κορφή Ζαχαρίτσα 453 μέτρα, φέρει το όνομα του αγωνιστή του 1821 Συμεών Ζαχαρίτσα, ο δε χώρος των Στρατοπέδων Χαϊδαρίου είναι οι πλαγιές που ο Γιώργης Καραϊσκάκης έδωσε τη Μάχη του Χαϊδαρίου με τον Ιμπραήμ· γι αυτό και τα Στρατόπεδα είχαν το όνομα Καραϊσκάκη Α' και Β'.

Το βουνό είναι αποτυπωμένο σ' όλους τους γεωγραφικούς χάρτες μετά την Ελληνική Επανάσταση, όπως π.χ των Ντόουερ 1839, Κάουπερτ 1878 κ.ά. Σε παλαιούς χάρτες, όπως στον χάρτη του J.A.Sommer του 1841, το βουνό ονομάζεται Στεφάνι. Η μετονομασία του βουνού προκάλεσε σύγχυση στα τοπωνύμια που αναγράφονται στα συμβόλαια της εποχής, διευκολύνοντας το έργο των καταπατητών.

Το βουνό έχει πολλά σπήλαια που χρήζουν ιδιαίτερης σπηλαιολογικής και αρχαιολογικής έρευνας. Δύο από τα σπήλαια, «του Πανός παρά το Δαφνί» και του Νταβέλη στην πλαγιά πάνω από το Δρομοκαΐτειο είναι ήδη γνωστά στην σπηλαιολογική αρχαιολογία καθώς και το «Σπήλαιο του Δρομέα».

Έχουν εντοπιστεί επίσης εγκαταλελειμμένοι οικισμοί, με ρυμοτομική διάταξη και βαριά πέτρινα τοιχώματα, στις πλαγιές του Ποικίλου Όρους προς την πλευρά του Ασπροπύργου πάνω από τα Νεόχτιστα καθώς και στην περιοχή πάνω από την Αφαία Σκαραμαγκά. Τα χνάρια δείχνουν, και στις δύο περιπτώσεις, ότι πρόκειται για ομάδες ανθρώπων που κατοίκησαν εκεί οργανωμένα και με σχέδιο και όχι για τσοπάνηδες.

Σύμφωνα με μια εκδοχή, υπήρξε μια εποχή κατά την οποία το τμήμα αυτό του βουνού φιλοξενούσε ένα είδος πουλιού τον «Ποικιλό» τα αυγά του οποίου τα έτρωγε το πουλί Κορυδαλλός.

Η Μονή Δαφνίου είναι το πρώτο μνημείο που συναντάμε στο περιβάλλον του υπό εξέταση χώρου. Κτίστηκε γύρω στο 1080. Πρόκειται για ένα περιλαμπρο μνημείο που συνδυάζει την αρχιτεκτονική αρτιότητα με τη θαυμαστή εκτέλεση των ψηφιδωτών συνθέσεων. Είναι από τα σημαντικότερα μνημεία στο είδος του στην Ελλάδα αλλά και σε όλο τον βυζαντινό κόσμο. Αρχιτεκτονικά ανήκει στον

οκταγωνικό τύπο στον οποίο ο μεγάλος τρούλος στηρίζεται σε τέσσερα τόξα και τέσσερις κόγχες. Άλλα σημαντικά μνημεία αυτού του τύπου στην Ελλάδα είναι τα καθολικά της μονής του Οσίου Λουκά και της Νέας Μονής Χίου. Όλα τα μνημεία ανάγονται στον 11ο αι. Στον 12ο αι. κτίστηκε ανοικτή στοά-εξωνάρθηκας και τον 13ο αι. οι Φράγκοι πρόσθεσαν μια τοξοπερίκλειστη στοά στα Νότια. Το μοναστήρι είναι κτισμένο πάνω σε ερείπια παλαιοχριστιανικού μοναστηριού του 6ου αι. του οποίου τμήματα του περιβόλου σώζονται στη Β. πλευρά. Πλούσια είναι η ψηφιδωτή εικονογράφηση του ναού με τον Παντοκράτορα στον τρούλο, την ένθρονη Παναγία στην κόγχη της αψίδας, το δωδεκάορτο και τις θεομητορικές και τις χριστολογικές εορτές. Ιδιαίτερη εκφραστικότητα παρουσιάζει η παράσταση του Παντοκράτορα που αποτελεί σημείο αναφοράς της βυζαντινής ζωγραφικής.

Το Ιερό του Απόλλωνα πρέπει να βρισκόταν στο χώρο της Μονής Δαφνίου. Αυτό συμπεραίνεται από τα αρχιτεκτονικά μέλη δωρικού ναού που βρέθηκαν στο χώρο. Δεν έχει βρεθεί η ακριβής θέση του ιερού.

Δυτικά προς νοτιοδυτικά της Μονής Δαφνίου σε απόσταση δέκα λεπτών βρίσκεται το σπήλαιο του Πανός. Πρόκειται για ένα σχετικά μικρό σπήλαιο μήκους 11.55 μ., πλάτους 7.80 μ. και μέγιστου ύψους 3.40 μ., διαρρυθμισμένο σε τρεις χώρους. Τοίχος έκλεινε το σπήλαιο από Βόρεια και ένας άλλος όριζε αυλή μπροστά στο σπήλαιο. Τα ευρήματα ήταν όστρακα αγγείων και θραύσματα ειδωλίων μεταξύ των οποίων του Πάνα και του Σιληνού, χρονολογούμενα στον 5ο αι. Το σπήλαιο ήταν αφιερωμένο στον Πάνα, προστάτη των δασών και των οδοιπόρων. Γραπτός σταυρός στα τοιχώματα φανερώνει τη χρήση του ίσως κατά την παλαιοχριστιανική εποχή.

Το Ιερό της Αφροδίτης βρίσκεται στη δεξιά πλευρά της σημερινής δημοσίας οδού. Ο κύριος χώρος βρίσκεται μπροστά από το βράχο με τις κόγχες για τις προσφορές. Πρότυλο οδηγούσε στο χώρο. Αριστερά βρίσκεται ορθογώνιος χώρος με στοά και στο αριστερό άκρο μικρός ναός εν παραστάσει. Ο όλος χώρος περιεβάλλετο με περίβολο ο οποίος κάλυπτε και χώρο πάνω από το βράχο. Μπροστά από το ιερό βρίσκεται ο χώρος όπου άρχιζε η διακλάδωση της Ιεράς οδού. Ενδιάμεσα τοποθετείται οίκημα που ερμηνεύεται ως κατοικία των ιερέων ή ως ξενώνας και στην απέναντι πλευρά τείχος αργών λίθων το οποίο αναφέρεται από τον Πausanias. Τα ευρήματα του χώρου, αγάλματα και επιγραφές πιστοποιούν την απόδοσή του στην Αφροδίτη. Το ιερό ήταν σε χρήση από το δεύτερο μισό του 5ου αι. μέχρι τους ρωμαϊκούς χρόνους.

Η Ιερά Οδός ήταν η σημαντικότερη εκτός των τειχών αρχαία οδός των Αθηνών. Αρχιζε από τον Κεραμεικό και κατέληγε στην Ελευσίνα στο ιερό της Δήμητρος και Κόρης. Ήταν στενά συνυφασμένη με τις εορτές των Ελευσινίων μυστηρίων αφού όλη η πομπή και η πορεία ακολουθούσε την Ιερά Οδό. Στις δύο πλευρές και κατά μήκος της οδού από τον Κεραμεικό και σχεδόν στο μεγαλύτερο μέρος της διαδρομής της ήταν τοποθετημένα ταφικά μνημεία εξεχόντων μελών της αθηναϊκής κοινωνίας της εποχής αλλά και απλών πολιτών. Στην περιοχή Χαϊδαρίου πριν από τον υπό εξέταση χώρο σε οικόπεδο έχουν χαρακτηριστεί τάφοι ως διατηρητέοι. Επίσης στο ύψος του λόφου του Προφήτη Ηλία του Χαϊδαρίου και προς την πλευρά του τοποθετείται το κενοτάφιο της εταιρίας Πυθιονίκης κατασκευασθέν με χρηματοδότηση του θησαυροφύλακα του Μεγ. Αλεξάνδρου Άρπαλου.

Η πορεία της Ιεράς Οδού ακολουθεί σε γενικές γραμμές τη σημερινή χάραξη της δημοσίας οδού στον υπό εξέταση χώρο. Τοποθετείται δεξιότερα μέσα στο χώρο του δημοσίου ψυχιατρείου. Στο ύψος του ιερού της Αφροδίτης διέρχεται μέσα από το χώρο του ιερού και στη συνέχεια διακλαδίζεται. Ο ένας βραχίονας ακολουθεί λίγο δεξιότερα τη χάραξη της σημερινής δημοσίας οδού και μετά την κάμψη στη στροφή του Σκαραμαγκά συνεχίζεται κατά μήκος της λίμνης των Ρειτών-Κουμουνδούρου όπου πάλι διακλαδίζεται για να καταλήξει στην Ελευσίνα. Ο δεύτερος βραχίονας από το ιερό της Αφροδίτης ακολουθεί δεξιά την πλαγιά του λόφου τον οποίο ανεβαίνει για να καταλήξει στην ανατολική πλευρά της λίμνης των Ρειτών και να ενωθεί με τον πρώτο βραχίονα.

Η κατασκευή της οδού συνίστατο από μικρές και μεγάλες πέτρες και όπου χρειαζόταν τοποθετούνταν επίκωση για καλύτερη στερέωση των λίθων. Στις ανασκαφές των ετών 1936-37 αναφέρεται ότι σωζόντουσαν τμήματα της οδού στο χώρο του ψυχιατρείου, του ιερού της Αφροδίτης, στη στροφή προς Σκαραμαγκά, μεγάλο τμήμα κατά μήκος της λίμνης Κουμουνδούρου και τμήματα του δεξιού βραχίονα. Σήμερα πέραν του χώρου του ιερού της Αφροδίτης είναι δύσκολη η ανεύρεση ιχνών της οδού καθώς χρειάζεται επισταμένη έρευνα.

Η λίμνη των Ρειτών (Κουμουνδούρου) αποτελούσε και το σημείο όπου χωρίζονταν οι επικράτειες της Αθήνας και της Ελευσίνας. Γέφυρα υπήρχε, βυθισμένη σήμερα, στο μέσον της λίμνης δια της οποίας διέρχονταν τα νερά από το ένα τμήμα της λίμνης στο άλλο. Από αυτήν περνούσε επίσης και το τμήμα της Ιεράς οδού προς την Ελευσίνα.

Στην Β. πλευρά κυριαρχεί το τείχος του Δέματος στον αυχένα μεταξύ Πάρνηθας και Αιγάλεω (Ποικίλον όρος). Έκλεινε την είσοδο προς την πεδιάδα της Αθήνας. Ήταν καθαρά αμυντικό τείχος με πρόσωπο προς τα Δυτικά. Είχε μήκος 4.360μ. Χωριζόταν σε δύο τομείς: αυτός προς τα Βόρεια προς την Πάρνηθα είχε αμελέστερη τοικοποιία, ενώ το Ν. προς το Αιγάλεω πιο ισχυρή. Αποτελούνταν από δεκάδες τμημάτων λίγων δεκάδων μέτρων το καθένα. Η χάραξη του τείχους και των τμημάτων δεν ακολουθούσε ευθεία γραμμή αλλά προσαρμοζόταν στη διαμόρφωση του εδάφους. Ανάμεσα στα τμήματα αυτά μικρά πλάγια ανοίγματα βοηθούσαν στις ξαφνικές εφόδους προς το εξωτερικό προς το Θριάσιο πεδίο. Στην προς την Πάρνηθα πλευρά του τείχους υπήρχαν δύο πύλες σε μικρή απόσταση η μία από την άλλη. Από την πρώτη θα διερχόταν οδός επικοινωνίας των δύο πεδιάδων. Η δεύτερη ήταν μικρότερη, βοηθητική.

Δύο πύργοι, ο ένας στην πλευρά της Πάρνηθας και ο δεύτερος στην πλευρά του Αιγάλεω ήταν άμεσα συνυφασμένοι με τη λειτουργία του τείχους. Είχαν ορατότητα προς τις δύο πεδιάδες και τον κόλπο της Σαλαμίνας. Ήταν και οι δύο κυκλικοί και περιβάλλονταν από εξωτερικό περίβολο. Η διάμετρός τους ήταν 7.50 μ. περίπου. Ο πρώτος θα χρησίμευε για τον έλεγχο του περάσματος και για στρατηγείο, ενώ ο δεύτερος για πύργος αναμεταδόσεως σημάτων προς την Αθήνα. Δεν είχαν άμεση οπτική επαφή μεταξύ τους, αλλά μόνο σε απόσταση 100 μ. περίπου.

Σε απόσταση 13 μ. από το τείχος στην αρχή της πλαγιάς της Πάρνηθας υπήρχε οικία με κύριους και βοηθητικούς χώρους. Ερμηνεύεται ως αγροτική οικία ή κατ' άλλη άποψη ως οικία των ιερέων εξαφανισθέντος οικοδομήματος αποδοθείς σε ιερό που αναφέρουν περιηγητές του περασμένου αιώνα.

Το τείχος από τον τρόπο δόμησης, από τα ευρήματα και από τα στρατιωτικά συμβάντα φέρεται να κατασκευάστηκε τον 4ο αι. π.Χ., με επικρατέστερη χρονολογία το πρώτο τέταρτο του αιώνα. Η οικία φέρεται ως παλαιότερη.

5.2.2 Υφιστάμενη χρήση του χώρου για αναψυχή

Ένας από του βασικούς ρόλους του Ποικίλου είναι η δυνατότητα αναψυχής και ψυχαγωγίας που προσφέρει στους επισκέπτες του. Προσφέρεται για την άσκηση ελαφρών δραστηριοτήτων αναψυχής όπως είναι η πεζοπορία, η ελαφριά άθληση, η ανάπαυση. Αυτό οφείλεται στο ότι ως χώρος συγκεντρώνει τόσο σε αριθμό όσο και σε διασπορά κάποια φυσικά στοιχεία απαραίτητα για την άσκηση αυτών των δραστηριοτήτων. Αναλυτικότερα:

- ο Την περιοχὴ διασχίζουν 16.397 μέτρα ως κύριος οδικὸς ἄξονας του βουνού και 5.150 μέτρα των κύριων προσβάσεων σε αυτόν, που το πλάτος, η κλίση και η βατότητά τους επιτρέπουν την άνετη και ασφαλή κίνηση του κοινού. Οι διαδρομές αυτές συνιστούν ένα σχεδόν πλήρες δίκτυο για την διακίνηση των επισκεπτῶν σε ολόκληρη την περιοχὴ.
- ο Η βλαστητικὴ εικόνα της περιοχῆς, παρά τον περιορισμένο αριθμὸ των ειδῶν, παρουσιάζει μια σχετικὴ ποικιλία δεδομένου ὅτι οι επιμέρους φυσιγνωμικὲς ενότητες ἔχουν διαφορετικὴ εξέλιξη.
- ο Υπάρχουν πολλές θέσεις θέας ἀπ' ὅπου αναδεικνύεται το τοπίο της Αθήνας και μέχρι την Αίγινα και τη Σαλαμίνα.
- ο Η ἄσκηση των δραστηριοτήτων αναψυχῆς στις πλαγιές του Ποικίλου εκτιμάται ὅτι ἔχει ελάχιστη εξάρτηση ἀπὸ οικονομικούς παράγοντες και η χρονοἀπόσταση εἶναι πολὺ μικρὴ ἀπὸ τις γύρω κατοικημένες περιοχές και δεν ἀποτελεῖ ἀνασταλτικὸ παράγοντα για τους επισκέπτες.
- ο Δεν υπάρχουν γειτονικὲς «ανταγωνιστικὲς» περιοχές με την ἴδια ἐμβέλεια ἀπὸ ἀποψη ποιότητας φυσικοῦ πόρου, φυσικῶν περιορισμῶν και προσπελασιμότητας.
- ο Η περιοχὴ ἀποτελεῖ σημαντικό πόλο ἔλξης επισκεπτῶν.

Σήμερα σε ολόκληρη την ἔκτασή του ἀσκούνται κατὰ κανόνα δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχῆς. Οι δραστηριότητες αυτές ὅπως προαναφέρθηκε, εἶναι κυρίως (ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἐμπειρικὰ στοιχεῖα) οι εξής:

- ο Πεζοπορία στους κωματοδρόμους.
- ο Ἀνάπαυση στους διάφορους εἰδικὰ διαμορφωμένους με καθιστικά χώρους και θέσεις.
- ο Περίπατος με σκύλο.
- ο Ἀθληση (κυρίως ἀτομικὸ τρέξιμο, τένις ἢ καλαθοσφαίριση σε εἰδικὰ γήπεδα)
- ο Εκπαιδευτικὲς δραστηριότητες, σχολικὲς και ἄλλες, σχετικὲς με το φυσικὸ περιβάλλον.
- ο Ποδηλασία στους δρόμους.
- ο Παιχνίδι στις οργανωμένες παιδικὲς χαρές.

Η μεγαλύτερη ἐπισκεψιμότητα παρατηρεῖται κατὰ τα Σαββατοκύριακα και τις ἀργίες (ἰδιαίτερως κατὰ την Καθαρὴ Δευτέρα, την Πρωτομαγιά και τη γιορτὴ του Ἁγίου Πνεύματος). Ἐκδηλώσεις που ἀναπτύσσονται καλοκαίρι σε ολόκληρη την ἔκταση του Ποικίλου εἶναι οι ἀγῶνες ἀνωμάλου δρόμου που οργανώνουν

Σύλλογοι Δήμων της περιοχής. Τα αναψυκτήρια επίσης αποτελούν πόλο συρροής πολυάριθμων επισκεπτών.

Οι επισκέπτες είναι μεμονωμένα άτομα (περιπατητές, αθλούμενοι), ζευγάρια, οικογένειες ή ομάδες (σχολεία, οργανωμένες ομάδες). Η πρόσβαση στην περιοχή γίνεται είτε με τα πόδια είτε με όχημα. Η άσκηση των δραστηριοτήτων λαμβάνει χώρα στους δρόμους και στους ειδικά διαμορφωμένους χώρους. Η παραμονή των επισκεπτών είναι συνήθως ολιγόωρη και οι δραστηριότητες ασκούνται χαλαρά, χωρίς ένταση και κυρίως κατά τη διάρκεια της μέρας.

5.2.3 Κυκλοφορία – Έργα υποδομής

Ο κεντρικός οδικός άξονας που διασχίζει όλο το βουνό και κινείται περίπου στον αυχένα του με κατεύθυνση από ΝΔ προς ΒΑ. Ο κύριος δρόμος έχει συνολικό μήκος 16.397 μέτρα, αρχή σε σημείο με υψόμετρο 190 μ. ανατολικά από το τριγωνομετρικό σημείο 111μ. κοντά στη λίμνη Κουμουνδούρου και τέλος στη μπάρα του ΑΣΔΑ στην έξοδο προς το γήπεδο του Καματερού και το παρακείμενο αναψυκτήριο. Επίσης 4 κύριες προσβάσεις από και προς τον δρόμο αυτό. Οι οποίες είναι:

1. **Χαϊδαρίου**, μήκους 1.678,15 μέτρων με αρχή στη Χ.Θ. 3+908 του κύριου δρόμου και έξοδο στο Χαϊδάρι, βόρεια του Ψυχιατρείου.
2. **Κηπούπολης**, μήκους 1.521,7 μέτρων με αρχή στη Χ.Θ. 6+890 του κύριου δρόμου και έξοδο στην Κηπούπολη, στην περιοχή Αμπελάκι Αγαπητού.
3. **Αθλητικού Κέντρου Πετρούπολης**, μήκους 948,99 μέτρων με αρχή στη Χ.Θ. 8+395 του κύριου δρόμου και έξοδο στο Αθλητικό Κέντρο του δήμου Πετρούπολης σε χώρο αποκατάστασης του παλιού λατομείου Γρηγορίου.
4. **Άλσους Πετρούπολης**, μήκους 1.003,77 μέτρων με αρχή στη Χ.Θ. 12+369 του κύριου δρόμου και έξοδο στο Νεκροταφείο Πετρούπολης πολύ κοντά στο Άλσος Πετρούπολης.

Εκτός από τις παραπάνω προσβάσεις, ο Κεντρικός οδικός άξονας συνδέεται με χωματόδρομους που δεν μελετήθηκαν και με τους παρακάτω οδικούς άξονες:

- Τη Δυτική Περιφερειακή Αιγάλεω
- Την Εθνική Οδό Αθηνών-Κορίνθου, κοντά στον αρχαιολογικό χώρο της Αφαιάς και στο αναψυκτήριο του δήμου Χαϊδαρίου.
- Τη λεωφόρο ΝΑΤΟ που οδηγεί σε Ασπρόπυργο, Μαγούλα, Μάνδρα.
- Τη λεωφόρο Φυλής που οδηγεί στη Φυλή και την Πάρνηθα.

Ενδιάμεσα υπάρχει δευτερεύον δασικό οδικό δίκτυο, το οποίο διανοίχτηκε την τελευταία 25ετία για την εξυπηρέτηση των αναδασωτικών εργασιών που έγιναν στο βουνό.

Όπως προκύπτει από τα προαναφερθέντα, ο κύριος δρόμος και οι τέσσερις προσβάσεις έχουν ιδιαίτερη σημασία καθώς αποτελούν τη ραχοκοκαλιά στο Ποικίλο όρος, με διαύλους προς τον οικιστικό ιστό του Λεκανοπεδίου, προς τη βιομηχανική και οικιστική περιοχή του Θριασίου πεδίου και προς τον άλλο πλησιέστερο ορεινό όγκο, την Πάρνηθα.

Το τμήμα του Όρους Αιγάλεω στο Δήμο Κορυδαλλού έχει πρόσβαση από το Κορυδαλλό προς τα Πυροβολεία.

5.3 Τοπίο

Πάνω στον ορεινό όγκο του Ποικίλου όρους – Όρους Αιγάλεω κινείται σχεδόν σε όλο του το μήκος ένας κεντρικός οδικός άξονας. Από τον κεντρικό αυχένα, μπορεί κάποιος να έχει πολύ καλή θέα προς όλο το λεκανοπέδιο της Αθήνας και σχεδόν ταυτόχρονα και προς όλο το Θριάσιο πεδίο και τον κόλπο της Ελευσίνας.

Το τοπίο, ως ένα βασικό φυσικό χαρακτηριστικό, είναι πολύ σημαντικό στοιχείο του βουνού και χρειάζεται ιδιαίτερο χειρισμό. Στην έννοια του τοπίου περιλαμβάνονται οι εικόνες που υπάρχουν πάνω στο βουνό ως ιδιαίτερα στοιχεία του, αλλά και οι εικόνες που μπορεί να έχει κάποιος όταν βρίσκεται πάνω στο βουνό, παρατηρώντας άλλα φυσικά ή πολιτιστικά στοιχεία.

Όλες οι επεμβάσεις πρέπει να είναι μικρής ή πολύ μικρής κλίμακας, ώστε να μην υπάρξουν σημαντικές διαταραχές στο ανάγλυφο. Η τοπική φυσική κλίμακα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη, όπως και οι φυσικές γραμμές, οι οποίες δεν πρέπει να αλλοιώνονται.

Τα ευαίσθητα τοπία, τα οποία πρέπει να προστατευτούν, μπορούν να διακριθούν σε μεγάλης κλίμακας, όπως οι μεγάλες συστάδες δάσους, μεγάλοι βραχώδεις σχηματισμοί, ή μεγάλες κορυφές και σε μικρής (τοπικής) κλίμακας, που περιλαμβάνουν ορισμένα μεμονωμένα στοιχεία, όπως ένα δέντρο, ένα βράχο, μια θέση θέας. Όλα αυτά τα στοιχεία, λαμβάνονται υπόψη στην σύνταξη, αλλά και στην υλοποίηση της μελέτης.

5.4 Κοινωνικά Στοιχεία

5.4.1 Πληθυσμός – Ανάλυση

Παρακάτω παρουσιάζονται δημογραφικά στοιχεία από την απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου του 2001 για τους Δήμους της Δυτικής Αθήνας που αποτελούν ιδρυτικά μέλη του Α.Σ.Δ.Α.

Δήμοι	Πραγματικός πληθυσμός
1. Άγιοι Ανάργυροι	32.957
2. Αγία Βαρβάρα	30.562
3. Αιγάλεω	74.046
4. Ζεφύρι	8.860
5. Ίλιο	80.859
6. Καματερό	22.234
7. Κορυδαλλός	67.456
8. Περιστερί	137.918
9. Πετρούπολη	48.327
10. Χαϊδάρι	46.276
ΣΥΝΟΛΟ	549.495

Πίνακας 5. Στοιχεία απογραφής πραγματικού πληθυσμού των δήμων (πηγή Ε.Σ.Υ.Ε., 2005)

Όπως παρατηρούμε από τον παραπάνω πίνακα η ευρύτερη περιοχή του Ποικίλου Όρους αποτελεί πόλο αναψυχής αλλά και πνεύμονα πρασίνου για πάνω από μισό εκατομμύριο ανθρώπους και ιδιαίτερα για την πιο υποβαθμισμένη περιοχή του λεκανοπεδίου.

Επίπεδο εκπαίδευσης και ομάδες ηλικιών	ΑΙΓΑΛΕΩ	ΑΓ. ΑΝΑΡΓΥΡΟΙ	ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑ	ΙΛΙΟ	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ
Σύνολο	67.435	29.690	27.286	71.860	61.273
Κάτοχοι Μεταπτυχιακού - Διδακτορικού Τίτλου	284	143	98	262	262
Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών	3.911	2.164	1.275	4.323	3.863
Πτυχιούχοι ΤΕΙ (ΚΑΤΕ ΚΑΤΕΕ)	2.187	862	762	1.987	1.560
Πτυχιούχοι Ανωτέρων Σχολών	2.916	1.575	1.046	3.094	3.722
Απόφοιτοι Μέσης εκπαίδευσης	20.922	9.938	7.551	22.902	19.804
Τελείωσαν τη Γ' τάξη Γυμνασίου	8.876	3.811	3.603	9.967	8.206
Απόφοιτοι Στοιχειώδους Εκπαιδύσεως	21.030	8.544	8.982	22.028	17.861
Δεν τελείωσαν το Δημοτικό αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	5.435	2.033	2.723	5.499	4.388
Αγράμματοι (μη γνωρίζοντες γραφή και ανάγνωση)	1.874	620	1.246	1.798	1.607

Επίπεδο εκπαίδευσης και ομάδες ηλικιών	ΖΕΦΥΡΙ	ΧΑΪΔΑΡΙ	ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	ΚΑΜΑΤΕΡΟ	ΙΛΙΟ
Σύνολο	7.247	41.740	42.705	123.926	19.558	71.860
Κάτοχοι Μεταπτυχιακού Διδακτορικού Τίτλου	14	340	199	506	72	262
Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών	200	3.662	3.507	7.251	889	4.323
Πτυχιούχοι ΤΕΙ (ΚΑΤΕ ΚΑΤΕΕ)	107	1.528	1.455	3.135	465	1.987
Πτυχιούχοι Ανωτέρων Σχολών	234	2.898	2.307	5.700	790	3.094
Απόφοιτοι Μέσης εκπαίδευσης	1.506	13.536	14.008	38.596	5.706	22.902
Τελείωσαν τη Γ' τάξη Γυμνασίου	905	4.785	5.427	16.705	2.810	9.967
Απόφοιτοι Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως	2.372	10.816	12.137	38.918	6.457	22.028
Δεν τελείωσαν το Δημοτικό αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	1.011	2.797	2.870	9.811	1.719	5.499
Αγράμματοι (μη γνωρίζοντες γραφή και ανάγνωση)	898	1.378	795	3.304	650	1.798

Πίνακας 6. Πληθυσμός ηλικίας άνω των 10 ετών (2001 Πραγματικός πληθυσμός) για τους Δήμους που συγκροτούν τον Α.Σ.Δ.Α., κατά επίπεδο εκπαίδευσης (πηγή Ε.Σ.Υ.Ε., 2005)

Από την εξέταση του παραπάνω πίνακα με την κατανομή του πληθυσμού κατά επίπεδο εκπαίδευσης, προκύπτει ότι η πλειοψηφία των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής, όσον αφορά τις γραμματικές τους γνώσεις, είναι απόφοιτοι στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης.

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας και θέση στο επάγγελμα	ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ
Σύνολο	20.290	61.733	21.962	14.741	12.634
Γεωργία κτηνοτροφία θήρα και δασοκομία, αλιεία	62	259	84	87	40
Ορυχεία και λατομεία	17	51	19	51	4
Μεταποιητικές βιομηχανίες	3.288	11.918	3.402	2.434	2.073
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού	124	408	206	101	91
Κατασκευές	989	5.389	1.756	1.398	1.000
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο επισκευή αυτοκινήτων	3.840	12.105	4.200	2.536	2.607

οχημάτων μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης					
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	802	2.701	962	565	637
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	1.691	4.966	1.910	1.127	1.183
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, διαχείριση ακίνητης περιουσίας	1.947	4.995	1.986	1.334	924
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	2.267	5.291	2.144	1.343	846
Εκπαίδευση	1.256	2.635	1.472	742	433
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1.418	2.409	960	675	526
Λοιπές υπηρεσίες	816	2.863	1.014	805	621
Νέοι, Μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο	1.773	5.743	1.847	1.543	1.649

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας και θέση επάγγελμα	ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΖΕΦΥΡΙΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ
Σύνολο	36.461	3.397	9.955	26.876	32.595
Γεωργία κτηνοτροφία θήρα και δασοκομία, αλιεία	153	31	46	91	168
Ορυχεία και λατομεία	67	6	15	22	23
Μεταποιητικές βιομηχανίες	5.913	501	1.814	4.457	5.869
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού	264	21	86	162	199
Κατασκευές	3.680	451	1.148	1.768	2.470
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων μοτοσυκλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης	6.277	790	1.829	5.629	6.056
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	1.556	121	378	1.363	1.417
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	2.991	240	757	3.028	2.961
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί	2.988	218	700	2.080	2.804

οργανισμοί, διαχείριση ακίνητης περιουσίας					
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	3.106	275	859	2.248	2.487
Εκπαίδευση	1.669	95	401	1.366	1.395
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1.514	115	452		1.312
Λοιπές υπηρεσίες	1.670	149	475		1.477
Νέοι, Μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο	4.613	384	995		3.957

Πίνακας 7. Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός στους όμορους Δήμους, κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας (πηγή Ε.Σ.Υ.Ε., 2005, Πραγματικός πληθυσμός απογραφής 2001)

Τέλος, σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα στην περιοχή το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται στον δευτερογενή τομέα (κατασκευές και μεταποιητικές βιομηχανίες), με δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα τους εργαζόμενους στον τριτογενή τομέα (παροχή υπηρεσιών, εμπόριο, πιστοδοτικές υπηρεσίες, κατασκευές) ενώ η απασχόληση ατόμων στον πρωτογενή τομέα (γεωργία) τείνει να εκλείπει. Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι ο ρόλος του Ποικίλου όρους είναι καθαρά για δασική αναψυχή και συνεισφοράς στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων όσο και στην περιβαλλοντική αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής.

5.4.2 Ζήτηση για αναψυχή (Ανάγκες – τάσεις)

Προκειμένου να προσδιορίσουμε τη ζήτηση για αναψυχή θα έπρεπε να διερευνήσουμε τις απόψεις των χρηστών του Ποικίλου. Έτσι, στην κατεύθυνση αυτή θα έπρεπε να συνταχτεί ερωτηματολόγιο με το οποίο να συγκεντρωθούν κατά το δυνατό πληροφορίες που απαιτούνται για τη διερεύνηση τόσο της εκτίμησης της υπάρχουσας κατάστασης του Ποικίλου όσο και της θέλησης του κόσμου για τις κατευθύνσεις που θα πρέπει να ακολουθήσει η διαχείρισή του - ανάπλαση.

Επιπλέον, η διερεύνηση της ζήτησης ή ανάγκης για αναψυχή είναι κεφαλαιώδους σημασίας, γιατί οδηγεί τελικά στην έστω κατά προσέγγιση εκτίμηση του αριθμού των επισκεπτών, του είδους των δραστηριοτήτων, της εποχής επισκέψεως, το χρόνο παραμονής κλπ.

6 ΣΥΝΘΕΣΗ

6.1 Υφιστάμενες Δυνατότητες και Περιορισμοί

Στο Ποικίλο έχουν συγκεντρωθεί εγκαταστάσεις και κατασκευές διαφόρων περιόδων, κυρίως στο τμήμα του νότιου μέρους. Οι σημαντικότερες εγκαταστάσεις είναι ο πρώην ζωολογικός κήπος, τα αναψυκτήρια «Κένταυρος» και «Τσιπουράδικο», παιδικές χαρές, ο θερινός κινηματογράφος «Cine Άλσος», η εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής, ο Μετεωρολογικός Σταθμός της ΕΜΥ, γήπεδο τένις, τα Ρώσικα (παλιές οικίες). Ορισμένες από τις κατασκευές που υπήρχαν έχουν ήδη καθαιρεθεί.

Στο Ποικίλο έχουν καταμετρηθεί 12 λατομεία. Πιο αναλυτικά:

- 1) Το λατομείο Χαϊδαρίου, στα όρια του Δήμου Χαϊδαρίου.
- 2) Το λατομείο “πρώην Μαλατέστα”, στα όρια του Δήμου Περιστερίου.
- 3) Τα λατομεία “πρώην Δέτση”, στο Φοίνικα Πετρούπολης (επιχωματώθηκε εν μέρει και δημιουργήθηκε μικρό υπαίθριο θέατρο).
- 4) Τα λατομεία “πρώην Βάσσου”, στην Κηπούπολη (διαμορφώθηκε σε μικρό αθλητικό γήπεδο ποδοσφαίρου).
- 5) Τα λατομεία “πρώην Γάτου”, (επιχωματώθηκαν) στα διοικητικά όρια του Δήμου Πετρούπολης και Περιστερίου.
- 6) Το λατομείο του Θεάτρου Πέτρας, “πρώην Μαρασλή” στο δήμο Πετρούπολης.
- 7) Τα λατομεία “πρώην Τσίγκου”, στα όρια των Δήμων Πετρούπολης και Ν. Λιοσίων, όπου έχουν διαμορφωθεί από το Δήμο σε αθλητικό κέντρο.
- 8) Το λατομείο “πρώην Μουσαμά” στο Δήμο Καματερού που διαμορφώθηκε σε αθλητικό χώρο.
- 9) Το λατομείο “πρώην Μουσαμά” στο Δήμο Άνω Λιόσια (στη δυτική πλευρά του Ποικίλου).
- 10) Το λατομικό συγκρότημα “πρώην Μπινιάρη” (Ασφαλοτεχνική – Αλκυών – Δ. Πετρούπολης).
- 11) Το λατομείο “πρώην Αναγνωστάκη”, στο Δήμο Καματερού.
- 12) Το λατομείο “πρώην Γρηγορίου” που διαμορφώθηκε σε αθλητικό χώρο.

Το Ποικίλο Όρος – Όρος Αιγάλεω έχει κηρυχθεί ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους με την 25683/27-3-1969 απόφαση του Υφυπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως «περί κηρύξεως ορέων Υμηττού, Πεντελικού, Πάρνηθας, Κορυδαλλού και Αιγάλεως ως τόπων χρυζόντων ειδικής προστασίας» (ΦΕΚ 236 Β'). Επίσης, σύμφωνα με το Νόμο 2742/7-10-1999 (ΦΕΚ 107 Α') έχουν

καθοριστεί όρια ζωνών προστασίας του Όρους Αιγάλεω, καθώς και των χρήσεων και όρων δόμησης σε αυτές – και έχουν καθοριστεί ειδικές χρήσεις και όρων δόμησης ζωνών στην περιφέρεια του ορεινού όγκου.

Στο Ποικίλο βρίσκονται οργανωμένοι και λειτουργικοί χώροι πρασίνου, αναψυχής, ξεκούρασης και περιπάτου. Αναλυτικότερα:

1. Είσοδος Καματερού:

Περιλαμβάνει μικρό αναψυκτήριο, παιδική χαρά, πεζόδρομους, πράσινο, κλπ

2. Πάρκο Προφήτη Ηλία στο Ίλιον:

Περιλαμβάνει πεζόδρομο περιπάτου (στη δασική έκταση) και αθλητισμού με όργανα ελαφράς άθλησης, πράσινο, χώρο στάθμευσης, χώρος για ανέγερση αναψυκτηρίου, χώροι θέας, κλπ.

3. Πάρκο Αγίου Δημητρίου – Ηλεκτρογεννήτρια στην Πετρούπολη:

Περιλαμβάνει χώρους πρασίνου, παιδική χαρά, ανάδειξη παλιάς ηλεκτρογεννήτριας, κλπ

4. Αθλητικό Πάρκο Γρηγορίου στην Πετρούπολη:

Περιλαμβάνει πολλά γήπεδα αθλοπαιδιών, αναψυκτήριο, ποδηλατοδρόμιο, παιδική χαρά, ανοικτό θέατρο, κλπ

5. Πάρκο Φοίνικα – Πύλη Λατομείου Μαλατέστα στο Περιστερί:

Περιλαμβάνει χώρους περιπάτου, χώρους πρασίνου, κλπ

6. Πάρκο Νεολαίας στο Χαϊδάρι:

Περιλαμβάνει πρότυπη παιδική χαρά, μίνι γκολφ, πεζοδρόμους, καθιστικά, χώρους πρασίνου, αναψυκτήριο, κλπ

7. Άλσος Δαφνίου στο Χαϊδάρι:

Περιλαμβάνει δασικό πράσινο, δρόμους περιπάτου, καθιστικά, κιόσκια, κλπ

8. Είσοδος Αγίας Βαρβάρας:

Περιλαμβάνει χώρους πρασίνου, πεζοδρόμους, χώροι θέας, χώροι στάθμευσης, αναψυκτήριο, κλπ.

9. Αθλητικός πεζόδρομος που συνδέει τον Προφήτη Ηλία με το Θέατρο Πέτρας

6.2 Σχεδιασμός Διαχείρισης του Χώρου

Η διαχείριση επιδιώκει τη βελτίωση και διεύρυνση της πολλαπλής προσφοράς του Ποικίλου Όρους - Όρους Αιγάλεω. Στόχοι της είναι :

- Η προστασία του οικοσυστήματος (προστασία από φυσικούς και ανθρωπογενείς κινδύνους).

- Η ενιαία διαχείριση του οικοσυστήματος, με συνεχή βελτίωση και αποτελεσματική συντήρηση.
- Η βελτίωση των χαρακτηριστικών του, ώστε πέραν της οικολογικής του προσφοράς ως φυσικού πόρου, οι επισκέπτες να απολαμβάνουν τη μέγιστη εμπειρία αναψυχής και να υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης δραστηριοτήτων.

6.2.1 Διατήρηση – Συντήρηση και βελτίωση του φυσικού Περιβάλλοντος

Διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος σημαίνει να αφαιθεί ανέπαφο για να εξελιχθεί χωρίς καμία επέμβαση του ανθρώπου και μόνο με τις οικολογικές διαδικασίες. Οι περιοχές παρουσιάζονται αναλυτικά στο σχετικό χάρτη.

Η συντήρηση του φυσικού περιβάλλοντος αφορά χρήση αλλά μόνο με την αειφορική αρχή, που στην προκειμένη περίπτωση είναι η αειφορία της ποιοτικής του προσφοράς.

Βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος, γίνεται όταν ένα υποβαθμισμένο βιολογικά και με τεχνητή επέμβαση επιδιώκεται η βελτίωσή του, π.χ. αναδασώσεις.

Ο σχεδιασμός των καλλιεργητικών φροντίδων και των συμπληρωματικών αναδασώσεων αποβλέπει στη δημιουργία δάσους αναψυχής, συνυπολογίζοντας τις ευεργετικές λειτουργίες του τόσο για τον άνθρωπο όσο και για το περιβάλλον. Να βελτιώσει το έδαφος, να αυξήσει την ποικιλία των δένδρων, να δημιουργήσει περισσότερο φυσικό (δασικό) περιβάλλον, να δημιουργήσει αποτελεσματικές συνθήκες αντιπυρικής προστασίας. Η προτεινόμενη μορφή του χώρου πρέπει να εξυπηρετεί τους παραπάνω στόχους (προστασία και αναψυχή), ώστε να αποβεί πολλαπλά ωφέλιμος στα Δυτικά προάστια της πόλης αλλά και ευρύτερα του λεκανοπεδίου.

6.3 Ενότητες επεμβάσεων

Οι επεμβάσεις και τα διαχειριστικά μέτρα που προτείνονται, χωρίζονται σε 5 γενικές ενότητες:

1. Διαχείριση της βλάστησης και του οικοτόπου. Η διαχείριση της βλάστησης και του οικοτόπου, θα περιλάβει καλλιεργητικές και εξυγιαντικές επεμβάσεις, νέες φυτεύσεις και συντήρηση παλαιών και νέων φυτεύσεων.

2. Ρύθμιση θεμάτων αναψυχής. Οι επεμβάσεις που προτείνονται αναμένεται να συνεισφέρουν στη βελτίωση των παρεχομένων διευκολύνσεων στο κοινό ώστε η

παραμονή των επισκεπτών να γίνει περισσότερο ευχάριστη και επικοινωνητική και στην αύξηση του αριθμού των κοινωνικών ομάδων που θα επισκέπτονται το Ποικίλο. Με αυτές τις επεμβάσεις αναμένεται να αποκατασταθούν οι υπάρχουσες θέσεις δασικής αναψυχής. Ως τέτοιες μπορούν να θεωρηθούν οι ενότητες με πεζόδρομους, παιδικές χαρές, οι χώροι γύρω από χρηστικές επιφάνειες (αθλητικές, θέατρα, αναψυκτήρια κλπ), οι σημαντικές και λειτουργικές υποδομές (κτίρια, αρδευτικό δίκτυο, περιφράξεις, πινακίδες). Επίσης περιλαμβάνει την απομάκρυνση ορισμένων άχρηστων πλέον εγκαταστάσεων.

3. Εμπλουτισμός με ειδικές Αναδασώσεις. Αφορά χειρισμούς εδαφικής βελτίωσης, φύτευσης ειδών που έχουν προκριθεί στην αντοχή από αναδασώσεις παλαιότερων ετών και συντήρηση με αυξημένη φροντίδα προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις λόγω κλιματικής αλλαγής. Έργο που θα υποστηρίζει τόσο τη δημιουργία και λειτουργία των Ειδικών Αναδασώσεων όσο και τις νέες φυτεύσεις (με τον τρόπο που γίνεται έως τώρα), είναι το φυτώριο, που θα δημιουργηθεί σε κατάλληλο χώρο.

4. Αντιπυρική προστασία. Η σημαντικότερη απειλή για το Ποικίλο Όρος – Όρος Αιγάλεω είναι η εκδήλωση πυρκαγιάς. Η πρωταρχική ανάγκη διατήρησής του ως πόρου με δασικό χαρακτήρα, απαιτεί το να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην αντιπυρική προστασία του. Για το σκοπό αυτό, προτείνεται να γίνει,

- αξιολόγηση της υφιστάμενης αντιπυρικής υποδομής
- πρόταση μέτρων αντιπυρικής προστασίας με χειρισμούς της βλάστησης
- πρόταση μέτρων αντιπυρικής προστασίας που σχετίζονται με υδραυλικά δίκτυα και
- πρόταση λύσεων πρόληψης με μέσα τηλεσκοπικής επιθεώρησης

5. Προτεινόμενες νέες μελέτες

Σύμφωνα με τους άξονες προτεραιότητας και τα μέτρα διαχείρισης που έχουν αναγνωρισθεί και περιγραφεί, συντάσσετε το Διαχειριστικό Σχέδιο.

Περιγράφονται τα επιμέρους έργα και οι δράσεις, οι φάσεις, το κόστος, οι πηγές και οι φορείς χρηματοδότησης και οι φορείς υλοποίησής τους στη δεκαετία. Ουσιαστικά θα πρέπει να απαντηθεί τι θα γίνει, πού, με ποια προτεραιότητα και χρονική σειρά, ποιος θα το κάνει, πόσο κοστίζει και ποιος θα πληρώσει. Τα

ανωτέρω στοιχεία προγραμματισμού είναι χρήσιμο να παρατίθενται σε μορφή πίνακα.

Τα μέτρα διαχείρισης μπορεί να υλοποιούνται από το προσωπικό του ΑΣΔΑ, από άλλους φορείς (π.χ. Δασική Υπηρεσία, ΟΤΑ), ή με ανάθεση από τρίτους, ανάλογα με το είδος των μέτρων.

Στα ετήσια και δεκαετή προγράμματα εργασιών τα στοιχεία προγραμματισμού εξειδικεύονται και για το κάθε μέτρο αναλύονται οι απαιτήσεις του σε πόρους. Η παρακολούθηση αποβλέπει στην επίτευξη των ειδικών σκοπών και μακροπρόθεσμα του γενικού σκοπού της περιοχής. Η κυριότερη λειτουργία της παρακολούθησης, η οποία οργανώνεται σε ένα πρόγραμμα παρακολούθησης, είναι να τροφοδοτεί με δεδομένα ώστε να αξιολογεί αν έχουν επιτευχθεί οι ειδικοί σκοποί διαχείρισης ή όχι, και επιτρέπει την άμεση απόκριση σε περιπτώσεις όπου διαπιστωθεί ότι απαιτείται τροποποίηση των μέτρων διαχείρισης (διόρθωση, λήψη πρόσθετων ή ακύρωση εφαρμογής μέτρων). Η διατύπωση των σκοπών της παρακολούθησης είναι το πλέον κρίσιμο στάδιο στον σχεδιασμό ενός προγράμματος παρακολούθησης.

Η παρακολούθηση διακρίνεται σε δύο μεγάλες ενότητες:

- **Παρακολούθηση του φυσικού περιβάλλοντος.** Η παρακολούθηση του φυσικού περιβάλλοντος αποσκοπεί στην αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος σε σχέση με τους σκοπούς διαχείρισης της περιοχής και τροφοδοτεί την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης. Η παρακολούθηση του φυσικού περιβάλλοντος διακρίνεται σε τρία επίπεδα: α) περιοχής, β) τύπων οικοτόπων και γ) ειδών. Διενεργείται μέσω της καταγραφής διαφόρων παραμέτρων των προστατευόμενων αντικειμένων (συνήθως αυτών που έχουν αξιολογηθεί, όπως η κατάσταση διατήρησης). Να καταρτιστεί συγκεκριμένο σύστημα, σύμφωνα με την διεθνή εμπειρία (χρησιμοποίηση δεικτών), για την παρακολούθηση της κατάστασης του περιβάλλοντος και των παραμέτρων του.

- **Παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης.** Η αποτελεσματικότητα της διαχείρισης (management effectiveness) μπορεί να περιλαμβάνει τρία στοιχεία: α) θέματα σχεδιασμού, β) καταλληλότητα συστήματος διαχείρισης και γ) επίτευξη σκοπών διαχείρισης. Η παρακολούθηση επιτρέπει την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης σε σχέση με τους οικονομικούς πόρους, τα τεχνικά μέσα και το ανθρώπινο δυναμικό που είχε στη διάθεσή της. Η πραγματική αξία της αξιολόγησης είναι ότι αυτή διδάσκει τον φορέα διαχείρισης να οικοδομήσει

πάνω στην ίδια την πείρα του και να προσαρμοστεί με όποιον τρόπο χρειάζεται, ώστε να πετύχει τους σκοπούς του με τη μέγιστη δυνατή αποδοτικότητα.

Με τις πολυάριθμες οικολογικές και κοινωνικο-οικονομικές παραμέτρους που είναι σε θέση να επηρεάσουν τη διαχείριση, ιδιαίτερα όταν αυτή περιλαμβάνει την προστασία πολύπλοκων φυσικών συστημάτων, έχει μεγάλη σπουδαιότητα οι αξιολογήσεις αυτές να παρέχουν στον φορέα διαχείρισης συνεχείς κατευθύνσεις οι οποίες θα τον βοηθήσουν να προσαρμόσει τις δράσεις του. Το σχέδιο διαχείρισης είναι σκόπιμο στην ενότητα αυτή να προτείνει έναν μηχανισμό ελέγχου της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης. Σε αυτόν, ιδιαίτερη σημασία έχει η παρακολούθηση των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων από την εφαρμογή των μέτρων.

Οι ενδείκτες (indicators) είναι μετρήσιμες παράμετροι, οι τιμές των οποίων υποδεικνύουν κάποια μεταβολή που έχει συντελεστεί, συντελείται, ή πρόκειται να συντελεστεί. Ο αριθμός των παραμέτρων που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε ένα πρόγραμμα παρακολούθησης είναι τεράστιος. Το κόστος και η αποδοτικότητα (αξία ως ενδείκτες, έγκαιρη προειδοποίηση), διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό ανάμεσα σε διάφορους ενδείκτες. Γι' αυτό η επιλογή τους είναι ένα από τα πλέον καίρια θέματα στον σχεδιασμό ενός προγράμματος παρακολούθησης. Συνοπτικά, μπορούμε να πούμε ότι οι ενδείκτες πρέπει να επιλέγονται ανάλογα με τους σκοπούς της παρακολούθησης, τον τύπο των μεταβολών, τον τύπο του οικοσυστήματος, τη χωρική και χρονική κλίμακα, τη διαθέσιμη γνώση και τους διαθέσιμους πόρους.

Τα αποτελέσματα της παρακολούθησης του φυσικού περιβάλλοντος αξιοποιούνται α) στη σύνταξη, από τον ΑΣΔΑ, ετήσιας έκθεσης αξιολόγησης, β) στην αξιολόγηση του σχεδίου διαχείρισης και στην αναθεώρησή του στην δεκαετία ή την τροποποίησή του νωρίτερα. Τα αποτελέσματα της παρακολούθησης και αξιολόγησης της διαχείρισης χρησιμοποιούνται για τη βελτίωση της λειτουργίας του ΑΣΔΑ.

Χρειάζεται να καθορισθεί ο χρόνος και οι διαδικασίες αναθεώρησης και επικαιροποίησης του Διαχειριστικού Σχεδίου σε σχέση με το χρονικό διάστημα εφαρμογής του (π.χ. να τεκμηριωθεί αν οι διαδικασίες θα πρέπει να αρχίσουν ένα ή δύο χρόνια πριν την ολοκλήρωσή του).

6.4 Προτεινόμενα έργα – επεμβάσεις

6.4.1 Φυτοπροστασία

Η φυτοπροστασία απέναντι στην πευκοκάμπια μπορεί να γίνει με βιολογική καταπολέμηση. Η κάμπια έχει μια σειρά από θηρευτές στη φύση, όπως πουλιά, ποντίκια, μυρμηγκία, σφήκες και αράχνες που όμως δεν μπορούν να θεωρηθούν ή και να χρησιμοποιηθούν ως τρόποι συστηματικής βιολογικής καταπολέμησης του προβλήματος. Η πιο αποτελεσματική βιολογική μέθοδος είναι η χρήση του βακτηρίου *Bacillus thuringiensis*. Παρασκευάζεται και διατίθεται με διάφορα εμπορικά ονόματα και χρησιμοποιείται κατά διαφόρων εντόμων όπως κουνούπια και αρκετά είδη λεπιδόπτερων συμπεριλαμβανομένης της πευκοκάμπιας. Η χρήση του βακτηρίου *Bacillus thuringiensis sub. kurstaki* σε προσβεβλημένα πεύκα της χώρας μας είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική στην καταπολέμηση της πευκοκάμπιας, ιδιαίτερα κατά το πρώτο έως και το τρίτο στάδιο και από μέσα Σεπτεμβρίου έως μέσα Οκτωβρίου ανάλογα με το υψόμετρο. Μπορεί επίσης να γίνεται και με μηχανικά μέσα. Ο τρόπος αυτός καταπολέμησης της πευκοκάμπιας είναι ο ενδεδειγμένος για μικρούς χώρους εξάπλωσης του εντόμου όπως τα άλση και τα πάρκα μέσα σε πόλεις, αλλά και απόλυτα φιλικός προς το περιβάλλον. Η εργασία αυτή γίνεται από μέσα Νοεμβρίου έως και Φεβρουάριο όταν διαχειμάζουν οι προνύμφες και σχηματίζουν φωλιές (στο 4ο και 5ο στάδιο εξέλιξης του εντόμου), πριν πάντως εγκαταλείψουν τις φωλιές. Θα εντοπιστούν χώροι όπου υπάρχει προσβολή, η οποία είναι εύκολα αντιληπτή από τα άσπρα κουκούλια που δημιουργούν οι κάμπιες πάνω στα δέντρα και από το αραιώμα της κώμης των προσβεβλημένων δέντρων που πολλές φορές φτάνει μέχρι και την ολική απογύμνωσή τους. Επίσης, οι χώροι που προσβάλλονται εύκολα είναι αυτοί με γυμνό έδαφος διότι οι κάμπιες μπαίνουν στο έδαφος σε βάθος 5 – 10 cm, μεταμορφώνονται σε νύμφες και στη συνέχεια σε χρυσαλλίδες. Βρίσκουν για το σκοπό αυτό, γυμνό έδαφος και όχι έδαφος χορταριασμένο ή με βελονοτάπητα. Αυτός είναι και ο λόγος που σε φυσικά δάση με πλούσιο υπόροφο από πουρνάρια και άλλα είδη, υπάρχει βέβαια η πευκοκάμπια, η παρουσία της όμως είναι χωρίς σημασία και συνήθως δεν χρειάζεται να επέμβουμε.

Η «βαμβακάδα» που τα τελευταία χρόνια έχει δραματικά διαδοθεί επειδή τα μελιτώδη απεκρίσματα του εντόμου *Marchalina hellenica*, το οποίο την προκαλεί και συμβιώνει με το πεύκο, βόσκονται από τις μέλισσες, σε συνθήκες αστικού περιβάλλοντος παίρνει πολλές φορές ανεπιθύμητες διαστάσεις με υπερπληθυσμό του εντόμου και έντονη εμφάνιση «βαμβακιού» στα κλαδιά και

στον κορμό των πεύκων. Επιπλέον συχνά ολόκληρος ο κορμός και η γύρω από αυτόν εδαφική επιφάνεια καλύπτονται από τον μύκητα *Carpodium* sp. («καπνιά») και καθιστούν ολόκληρες περιοχές αντιαισθητικές και αντιλειτουργικές για αναψυχή. Η προσβολή κατά την τρέχουσα περίοδο είναι σε ύφεση σε σχέση με άλλες χρονιές και αυτό πιθανόν να οφείλεται σε φυσιολογική καμπή του βιολογικού κύκλου των εντόμων. Η καταπολέμηση εφόσον χρειαστεί, θα γίνει είτε με πλύσιμο κορμών με νερό υπό πίεση είτε με τα βιολογικά «κολάρα», ταινίες που συλλαμβάνουν τα έντομα και τυλίγονται γύρω από τον κορμό των πεύκων. Σε διαφορετική περίπτωση η ενδεδειγμένη και προτεινόμενη από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΑΑΤ) αντιμετώπιση έγκειται στην εφαρμογή 5 συγκεκριμένων σκευασμάτων χαμηλής τοξικότητας και διέπεται από μια σειρά κανόνων εφαρμογής:

1. η εφαρμογή επιτρέπεται να γίνεται μόνο μια φορά το έτος με την παρουσία γεωπόνου που θα διασφαλίζει την επικαιρότητα της επέμβασης (εκκόλαψη του 70-75% των ερπουσών).
2. ενημέρωση των περιοίκων.
3. κατάλληλη σήμανση της περιοχής εφαρμογής και οποιαδήποτε άλλα μέτρα για την αποφυγή κινδύνων στους περιοίκους.

Πάντως προληπτικές εφαρμογές δεν επιτρέπονται καθώς και επεμβάσεις εκτός αστικών και περιαστικών προσβεβλημένων δέντρων είναι παράνομη.

Τα δένδρα λόγω καταπόνησης από την ξηρασία στις δεδομένες φτωχές συνθήκες ανάπτυξης του Ποικίλου Όρους – Όρους Αιγάλεω και λόγω του ανταγωνισμού, συχνά προσβάλλονται από φλοιοφάγα έντομα (τα πεύκα από έντομα της οικογένειας Scolitidae) ή από φλοιοφάγα-ξυλοφάγα (κυπαρίσσια από το έντομο *Buprestis cupressi*). Θα πρέπει να γίνεται κοπή και απομάκρυνση των νεκρών αλλά και των νεκρούμενων δένδρων εφόσον διαπιστωθεί η προσβολή από τα έντομα.

Η γενικότερη ευρωστία του Ποικίλου Όρους – Όρους Αιγάλεω θα βελτιωθεί με τη μίξη πολλών ειδών δέντρων και θάμνων. Σε μικτές φυτοκοινότητες, είναι γνωστό ότι η εξάπλωση μιας ασθένειας είναι περιορισμένη. Μια ενδεικτική επιλογή ειδών είναι η παρακάτω;

Α.Δένδρα

Κωνοφόρα	
<i>Pinus pinea</i>	Κουκουναριά
<i>Cupressus sempervirens</i>	Κυπαρίσσι
Πλατύφυλλα	
<i>Acer campestre</i>	Πεδινό σφενδάμι

Amygdalus communis	Αμυγδαλιά
Ceratonia siliqua	Χαρουπιά
Cercis siliquastrum	Κουτσουπιά
Celtis australis	Μελικοκιά
Olea europea	Ελιά
Sorbus graeca	Σορβία ελληνική
Quercus macrolepis	Βελανιδιά
Quercus ilex	Αριά

Β.Θάμνοι

Buxus sempervirens	Πυξάρι
Cotinus coggygia	Χρυσόξυλο
Laurus nobilis	Δάφνη
Myrtus communis	Μυρτιά
Medicago arborea	Μηδική δενδρώδης
Rosmarinus officinalis	Δενδρολίβανο
Nerium oleander	Πικροδάφνη
Pistacia lentiscus	Σχίνος
Pistacia terebinthus	Κοκορεβυθιά
Rhamnus alaternus	Ράμνος
Quercus coccifera	Πουρνάρι
Prunus spinosa	Τσαπουρνιά

6.4.2 Καθαρισμοί-Κλαδεύσεις

Με τον όρο καθαρισμοί περιλαμβάνονται κάθε είδους καθαρισμοί. Καθαρισμοί από ξερά κλαδιά - κλαδεύσεις, καθαρισμοί μπαζών, καθαρισμοί υποβλάστησης (ποώδης, θαμνώδης).

Οι κλαδεύσεις που προτείνονται και σαν μέτρο αντιπυρικής προστασίας στη μελέτη περιλαμβάνουν αποκλαδώσεις σε όλα τα δένδρα των οποίων οι κάτω κλάδοι βρίσκονται σε ύψος κατώτερο των 2μ. από το έδαφος. Όλες αυτές οι εργασίες θα γίνονται κάθε χρόνο.

Η κλάδευση διακρίνεται σε ξηρά όταν απομακρύνονται οι ξηροί κλάδοι μετά τη φυσική ξήρανση των κατωτέρων κλάδων και σε κλωρά όταν απομακρύνονται ζώντες κλάδοι π.χ. απομάκρυνση της υπορόφου βλάστησης.

Ύψος κλάδευσης: Το ύψος της κλάδευσης των δένδρων θα γίνει σε ύψος τουλάχιστον 1,5 μέτρων και μέχρι το 1/3 του ύψους τους.

Διενέργεια κλάδευσης: Μια επιμελημένη κλάδευση (κλωρή και ξερή) απαιτεί οι ξηροί κλάδοι να αποκόπτονται με λεία τομή κοντά στον κορμό και παράλληλα με αυτό. Και τα δύο αυτά επιτυγχάνονται όταν ο εργάτης τοποθετηθεί ορθά, ακριβώς κάτω του κλάδου, πριονίζει κατακόρυφα και όχι χάριν ευκολία λοξά.

Μόνο με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται ταχεία και ανεμπόδιστη επούλωση της τομής.

Κάθε πλήγωμα του φλοιού, καθώς και κάθε τραχεία ή λοξή προς τον άξονα του κορμού τομή, πρέπει να αποφεύγεται. Αυτή η απαραίτητη επιμέλεια κατά τη διενέργεια των κλαδεύσεων απαιτεί την εκλογή του κατάλληλου για την κλάδευση προσωπικού όπως επίσης της ανάλογης μεθόδου και τα κατάλληλα χρησιμοποιούμενα εργαλεία και όργανα. Για τη συγκεκριμένη εργασία θα χρησιμοποιηθούν αλυσοπρίονα.

Η απομάκρυνση μεγάλων κλάδων (με διάμετρο μεγαλύτερη από 5 cm) θα γίνεται σταδιακά είτε πρόκειται για ζωντανούς είτε για νεκρούς κλάδους.

- Απομακρύνεται ο κύριος όγκος του κλάδου (σε μικρά, ευμεταχειρίσιμα τμήματα), ώστε να μειωθεί το βάρος του τελευταίου τμήματος. Στη συνέχεια, και σε απόσταση περίπου 30 cm από τον κορμό, γίνεται η πρώτη μερική τομή από την κάτω πλευρά του κλάδου και μέχρι περίπου το $\frac{1}{4}$ της διαμέτρου του για την αποφυγή αποκόλλησης του φλοιού από τον κορμό (υπάρχει η πιθανότητα να λυγίσει ο κλάδος από το βάρος του και να σχίσει τον κορμό).
- Στη συνέχεια ο κλάδος κόβεται κάθετα και με φορά από πάνω προς τα κάτω σε απόσταση 5 cm πάνω από την αρχική τομή και αφήνεται να πέσει. Η ανάποδη αρχική τομή εξασφαλίζει ότι ο κλάδος δε θα χρειαστεί υποστήριξη.
- Η εργασία περαιώνεται με την τελική κοπή που πραγματοποιείται στη γραμμή του κολάρου από πάνω προς τα κάτω.

Θα πραγματοποιηθεί θρυμματισμός των υπολειμμάτων (που προέρχονται από τα ξερά υπολείμματα) με κατάλληλο μηχάνημα και διασκορπισμό.

Ο καθαρισμός μπαζών αφορά την απομάκρυνσή τους από διάφορα σημεία του Ποικίλου Όρους – Όρους Αιγάλεω στα οποία εναποτίθενται παράνομα. Αυτά είναι διάσπαρτα στο βουνό και άλλα μέσα σε σακούλες, δημιουργώντας, εστίες μόλυνσης, εστίες έναρξης πυρκαγιών το καλοκαίρι που αναπτύσσονται υψηλές θερμοκρασίες και αποτελούν πρόκληση στο να συσσωρεύονται περισσότερα μπαζα στα ίδια σημεία. Στόχος λοιπόν είναι η απομάκρυνσή τους με φορητά και η μεταφορά τους στην κεντρική χωματερή.

Οι καθαρισμοί ποώδους υποβλάστησης θα πραγματοποιηθούν με τη χρήση χλοοκοπτικού μηχανήματος. Το χλοοκοπτικό μηχάνημα είναι βενζινοκίνητο. Διαθέτει τηλεσκοπικό περιστρεφόμενο άξονα στην άκρη του οποίου είναι προσαρμοσμένος μηχανισμός, στον οποίο είναι περιτυλιγμένο νάιλον σκοινί. Οι

δύο άκρες του σκοινιού είναι ελεύθερες περίπου κατά 10 cm. Με την ταχύτητα περιστροφής καταστρέφεται το υπέργειο τμήμα των φυτών. Το πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής είναι ότι είναι η πλέον οικονομική μέθοδος κοπής ξηρής φυτικής βιομάζας που δεν επηρεάζει το περιβάλλον. Το μειονέκτημα της μεθόδου είναι ότι επειδή δεν καταστρέφεται το ριζικό σύστημα, τα πολυετή φυτικά είδη μετά από λίγο χρόνο αναπτύσσονται ξανά. Η ποώδη βλάστηση σύμφωνα με τη χρήση του χλοοκοπτικού θρυμματίζεται και παραμένει στην επιφάνεια για αποικοδόμηση και εμπλουτισμό του εδάφους με θρεπτικά στοιχεία.

6.4.3 Αναδασώσεις-Αντικαταστάσεις

Με τα προτεινόμενα στην παρούσα μελέτη, η αναδάσωση εισέρχεται σε νέο επίπεδο αφού θα μπουν είδη σε σημαντικές ποσότητες. Τα νέα φυτά που τυχόν θα αποτύχουν θα αντικατασταθούν με άλλα από τον κατάλογο των προτεινόμενων ειδών που θα είναι διαθέσιμα είτε από την επιτόπια παραγωγή του φυτωρίου του Ποικίλου είτε από την αγορά. Αντικατάσταση ξερών και ασθενών δένδρων επιβάλλεται και θα γίνεται και αυτή με άλλα είδη από τον κατάλογο των ειδών που θα χρησιμοποιηθούν στις νέες φυτεύσεις.

Υποχρεωτικά αναδασωτέο σύμφωνα με το Σύνταγμα είναι κάθε καμένο ή αποψιλωμένο δάσος. Στην προκειμένη περίπτωση υποψήφιος εκτάσεις είναι και αυτές που έχουν αποτύχει οι αναδασώσεις παλαιότερων ετών και φυσικά έχουν δημόσιο χαρακτήρα ως προς το ιδιοκτησιακό. Στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης των μαθητών των σχολείων της περιοχής, συνεχίζεται η συμμετοχή τους στις δράσεις αναδασώσεων.

6.4.4 Συντήρηση νέων και παλαιών φυτεύσεων

6.4.4.1 Συντήρηση νέων φυτεύσεων

Η συντήρηση των νέων φυτεύσεων αφορά ορισμένες εργασίες που θα γίνουν για 3 χρόνια και είναι οι ακόλουθες:

A) Διαμόρφωση λεκάνης συγκράτησης νερού: Η εργασία αυτή θα γίνει αμέσως μετά την φύτευση όπως επίσης γίνεται μια φορά το χρόνο για τα 3 έτη, πριν την έναρξη της περιόδου των ποτισμάτων και πριν τη λίπανση. Η εργασία είναι σημαντική από την άποψη ότι θέλουμε να κρατηθεί το νερό του ποτίσματος στο φυτό και να μην απλωθεί. Επίσης, με την εργασία αφαιρούμαι ζιζάνια που έχουν αναπτυχθεί μέσα στο λάκκο του φυτού, έτσι βοηθούμε το φυτό να αναπνέει και να μην υπάρχει ανταγωνιστής για χώρο, θρεπτικά συστατικά και νερό. Η λεκάνη θα διαμορφώνεται γύρω από το φυτό και θα έχει βάθος τουλάχιστον 10 εκ. και επιφάνειες 0,3 ως 0,5 τ.μ.

B) Πότισμα: Το πότισμα των φυτών θα γίνεται με βυτιοφόρο αυτοκίνητο με ποσότητα 12 λίτρων ανά φυτό για τρία (3) χρόνια και 28 φορές τον χρόνο από Μάρτιο μέχρι και Σεπτέμβριο, 4 φορές το μήνα. Ο ετήσιος αριθμός αρδεύσεων εξαρτάται από τις υδροθερμικές και τις γεωεδαφικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή εκτέλεσης των έργων. Ο αριθμός των επαναλήψεων στο σύνολο του είναι επαρκής για να αντιμετωπίσει ακόμα και δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Σε κάθε άρδευση θα παρέχονται 12 lt. νερού σε κάθε φυτό.

Σύμφωνα με τα δεδομένα των προτεινόμενων φυτεύσεων, η άρδευση των φυτών θα απαιτήσει 720.000 lt, ήτοι 240.000 lt / έτος για τρία έτη συντήρησης. Η ποσότητα αυτή υπολογίστηκε για 1.000 τεμάχια φυτών με την παραδοχή ότι θα γίνονται 20 αρδεύσεις το έτος με 12 lt ανά φυτό ανά άρδευση.

Γ) Λίπανση: Λόγω του ότι το έδαφος στο χώρο μελέτης είναι φτωχό σε θρεπτικά συστατικά και κακώς αεριζόμενο από την κάλυψή του, θα εμπλουτιστεί με διάφορα εδαφοβελτιωτικά. Συγκεκριμένα πρέπει να προστεθεί μικτό λίπασμα 11-15-15. Η λίπανση θα γίνει μαζί με την φύτευση. Σε κάθε λάκκο φύτευσης θα προστεθούν 100 γραμμάρια λιπάσματος.

6.4.4.2 Συντήρηση παλαιών φυτεύσεων

Διαμόρφωση (ανασχηματισμός) λεκάνης συγκράτησης νερού

Ο ανασχηματισμός λεκάνης άρδευσης περιλαμβάνει την εκσκαφή του εδάφους γύρω από τον κορμό του φυτού και τη δημιουργία δακτυλίου γύρω από αυτό.

Η λεκάνη κατασκευάζεται σε διαστάσεις και με τρόπο, ώστε να συγκρατεί το νερό που χρειάζεται το φυτό. Η εργασία αυτή γίνεται χειρωνακτικά με τη χρήση σκαπτικού εργαλείου (τοάπα). Οι διαστάσεις της λεκάνης έχουν σχέση με το μέγεθος του φυτού, τη διάμετρο της κόμης του αλλά ουσιαστικά τις ανάγκες κάθε φυτού σε νερό. Έτσι η λεκάνη άρδευσης, σε σχήμα δακτυλίου, πρέπει να έχει εξωτερική διάμετρο τουλάχιστον 20% μεγαλύτερη από τις διαστάσεις του αρχικού λάκκου φύτευσης και βάθος τόσο, ώστε η χωρητικότητα της να είναι διπλάσια της προβλεπόμενης δόσης άρδευσης.

Κατά τον ανασχηματισμό της λεκάνης καταστρέφεται η υπάρχουσα αυτοφυής βλάστηση και με συντριβή του χώματος της επιφανειακής στρώσης ("ψιλοχωματισμό") εξαφανίζεται η κρούστα που υπάρχει. Απαιτείται προσοχή να μην κόβεται ή τραυματίζεται το επιφανειακό ριζικό σύστημα του φυτού. Ο ανασχηματισμός των λεκανών άρδευσης γίνεται λίγο πριν την έναρξη της περιόδου ποτίσματος.

Άρδευση φυτών

Η διάρκεια και η συχνότητα άρδευσης του φυτού άρδευση εξαρτάται από το είδος του φυτού, από το μέγεθος του φυτού, από τη σύσταση του εδάφους (άργιλος, άμμος, πηλός), από την εποχή (το χειμώνα που τα φυτά βρίσκονται σε λήθαργο απαιτούν λιγότερες ποσότητες νερού από ότι το καλοκαίρι) και από τις επικρατούσες καιρικές συνθήκες (θερμοκρασία, άνεμος, ηλιοφάνεια κ.λ.π.)

Ο ετήσιος αριθμός αρδεύσεων εξαρτάται από τις υγροθερμικές και τις γεωεδαφικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή εκτέλεσης των έργων. Ο αριθμός των επαναλήψεων στο σύνολό του είναι επαρκής για να αντιμετωπίσει ακόμα και δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Σε κάθε άρδευση θα παρέχονται τουλάχιστον 12 lt. νερού σε κάθε φυτό.

Κατά προτεραιότητα ξεχωρίζουμε τις εκτάσεις: Παλαιά Πεδία Βολής, Θεαθήναι, Μαλατέστα, Νταμάρι Γρηγορίου.

6.5 Ρύθμιση θεμάτων αναφυκής

Η ρύθμιση των θεμάτων δασικής αναφυκής αφορά τις ακόλουθες παραμέτρους.

- Την καταγραφή των υπαρχόντων θέσεων δασικής αναφυκής στο Ποικίλο Όρος – Όρος Αιγάλεω.
- Την «αναγνώριση» της λειτουργίας του κάθε χώρου.
- Την εκτίμηση της κατάστασης των υφιστάμενων κατασκευών – εξοπλισμού από πλευράς λειτουργικής, αισθητικής και συμβατότητας με το δασικό χαρακτήρα.
- Τη διατύπωση προτάσεων, στενά συσχετισμένων με την υπάρχουσα κατάσταση, για τη συντήρηση και αποκατάσταση των υπαρχόντων θέσεων δασικής αναφυκής στο Ποικίλο.
- Τη διατύπωση προτάσεων για τη κωροθέτηση νέων θέσεων δασικής αναφυκής.
- Τις αναγκαίες ενέργειες για την απομάκρυνση άχρηστων πλέον εγκαταστάσεων και κατασκευών στο Ποικίλο Όρος – Όρος Αιγάλεω, όπως ακρησιμοποιητές βάσεις δεξαμενών, σπασμένες δεξαμενές, κεραίες που λειτουργούν χωρίς άδεια εγκατάστασης, κεραίες και κοντέινερ που δεν χρησιμοποιούνται πια. Όλα αυτά αποτυπώνονται στους σχετικούς χάρτες.

Παραδοτέο θα είναι ξεχωριστή μελέτη με περιεχόμενα στο παραπάνω πλαίσιο.

6.6 Ειδικές Αναδασώσεις

Αρχικά οι ειδικές αναδασώσεις προέκυψαν από την αποτυχία των αναδασώσεων. Αφορά κυρίως χειρισμούς εδαφικής βελτίωσης που θα δημιουργήσουν μια πρωτότυπη πειραματική επιφάνεια φύτευσης. Έτσι, θα βρεθεί μια πλαγιά με μέτρια κλίση, περίπου 10%, στην οποία θα κατασκευαστούν βαθμίδες κατά την έννοια των κωροσταθμικών καμπυλών που θα στηριχτούν στη βάση σε συρματοκιβώτια (σαρζανέτ) με τη χρήση ασβεστόλιθου που είναι διαθέσιμος σ' αυτές τις θέσεις. Η δυνατότητα μεταφοράς κόματος και ρίψης αυτού πίσω από τις βαθμίδες αυτές πρέπει να εξετασθεί σοβαρά σε θέσεις που στερούνται εδάφους. Αυτό θα βοηθήσει στην «επανεμφάνιση» της βλάστησης. Οι υποψήφιοι χώροι έχουν αποτυπωθεί πάνω στο χάρτη προτεινόμενων έργων.

Τα φυτά που θα μπουν θα είναι από είδη που έχουν προκριθεί στην αντοχή από αναδασώσεις παλαιότερων ετών και θα υποστηριχτούν με συντήρηση

αυξημένης φροντίδας, προσαρμοσμένης στις δύσκολες νέες απαιτήσεις λόγω κλιματικής αλλαγής.

Τα έργα αυτά είναι αποτελεσματικά, μεγάλης διάρκειας, «δένουν» με το περιβάλλον και το κόστος τους είναι σχετικά μικρό αφού η πρώτη ύλη βρίσκεται επί τόπου. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στην καλή κατασκευή αυτών ώστε να μην παρασυρθούν το χειμώνα από τα κατακρημνίσματα προς τα κατάντη.

Για την εξασφάλιση της επιτυχίας των φυτεύσεων επιβάλλεται να κατασκευάζεται δίκτυο στάγδην ποτίσματος με συχνότητα ανάλογα την περιοχή και τις ανάγκες των φυτών. Επίσης, απαιτείται ρύθμιση και τήρηση της απαγόρευσης της βοσκής και περίφραξη αυτών των «πειραματικών» επιφανειών. Έργο που θα υποστηρίζει τόσο τη δημιουργία και λειτουργία των Ειδικών Αναδασώσεων όσο και τις νέες φυτεύσεις (με τον τρόπο που γίνεται έως τώρα), είναι το φυτώριο, που θα δημιουργηθεί σε κατάλληλο χώρο. Υποψήφιοι χώροι είναι το Μαλατέστα και το Νταμάρι Γρηγορίου. Ο χώρος πρέπει να είναι επίπεδος, να υπάρχει δρόμος για πρόσβαση, να βρίσκεται κοντά σε γεώτρηση. Για τις ανάγκες του φυτωρίου θα κατασκευαστεί περίφραξη και μικρό ξύλινο υπόστεγο. Επίσης θα υπάρχει η πρόβλεψη σκίασης. Η τελική επιλογή της τοποθεσίας θα γίνει και στη φάση εκπόνησης της μελέτης για την ίδρυση του φυτωρίου.

6.7 Αντιπυρική προστασία

Η πυροπροστασία των δασών, έχει τρία διακριτά επίπεδα ή φάσεις.

Πυροπροστασία ίσον πρόληψη. Το πρώτο επίπεδο, το σημαντικότερο, αποτελεσματικότερο και το λιγότερο δαπανηρό είναι η πρόληψη. Οι πυρκαγιές πρέπει να προλαβαίνονται. Για τον σκοπό αυτόν παίρνονται:

1. Καθαρά δασοκομικά μέτρα όπως ο κατάλληλος χειρισμός των εύφλεκτων δασών της μεσογειακής ζώνης με κατάλληλες αραιώσεις, κλαδεύσεις και απομάκρυνση του εύφλεκτου υπόροφου κατά μήκος των δρόμων ώστε να καταστούν λιγότερο εύφλεκτα και να εμποδίζεται η μετατροπή των έρπουσων πυρκαγιών σε επικόρυφες.
2. Αστυνομικά μέτρα δηλ. μέτρα αστυνόμευσης και επιτήρησης της περιοχής με συνεχείς περιπολίες για την αποτροπή εμπρησμών, αλλά και την έγκαιρη ανίχνευση εστιών πυρκαγιάς και την άμεση κατάσβεσή τους.
3. Μέτρα ενημέρωσης του κοινού και κυρίως των επισκεπτών για τους κινδύνους εκδήλωσης πυρκαγιών, αλλά και συμμετοχική δράση των κατοίκων.

Η άμεση πυρανίχνευση. Το δεύτερο επίπεδο αφορά την άμεση πυρανίχνευση, την έγκαιρη αναγγελία της πυρκαγιάς και την άμεση παρέμβαση, το αργότερο σε 15 λεπτά από την εκδήλωση της πυρκαγιάς. Για τον σκοπό αυτόν απαιτείται ένα ικανοποιητικό δίκτυο παρατηρητηρίων (πυροφυλακίων) κατάλληλα εξοπλισμένων με όργανα κατόπτευσης, πυρανίχνευσης και επικοινωνίας, επαρκώς επανδρωμένων με εξειδικευμένο προσωπικό και η διάθεση και διασπορά επαρκών σε αριθμό, ευκίνητων πυροσβεστικών μέσων και ομάδων δασοκομάντος που θα είναι σε θέση να βρίσκονται στην εστία της εκδηλωθείσης πυρκαγιάς σε διάστημα μικρότερο των 15' το αργότερο.

Το τρίτο επίπεδο αφορά τη δασοπυρόσβεση αυτή καθαυτή. Εάν παρ' όλες τις προσπάθειες πρόληψης και άμεσης παρέμβασης η πυρκαγιά δεν μπόρεσε να τεθεί υπό έλεγχο και πάρει διαστάσεις τότε αρχίζει το πλέον δύσκολο, σύνθετο και πολυδάπανο έργο της δασοπυρόσβεσης ή καλύτερα της αναχαίτισης της πυρκαγιάς.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, δίνοντας έμφαση στην πρόληψη, προτείνεται να εκπονηθεί επικαιροποίηση της μελέτης αντιπυρικής προστασίας για τον Ποικίλο Όρος – Όρος Αιγάλεω.

Ο κίνδυνος πυρκαγιάς στα δασικά καύσιμα δηλαδή ο κίνδυνος έναρξης και ο βαθμός δυσκολίας για την αντιμετώπιση ενός συμβάντος πυρκαγιάς αυξάνεται:

- Με την αύξηση της ποσότητας των ποωδών και ειδικότερα των αγρωστωδών ειδών.
- Με την μείωση της πυκνότητας των ψηλών στρωμάτων και κατά συνέπεια με την μείωση της σκίασης στα χαμηλά στρώματα των καυσίμων.
- Με την αύξηση της πολυπλοκότητας της δομής της βλάστησης, με την παρουσία δηλαδή μεγαλύτερου αριθμού στρωμάτων.
- Με την αύξηση του αριθμού και της ποσότητας φυτικών ειδών με υψηλό βαθμό ευφλεκτικότητας.

Στο παρελθόν έχει γίνει διερεύνηση του ιστορικού των πυρκαγιών της περιοχής μελέτης. Από την αξιολόγηση και επεξεργασία των στοιχείων των πυρκαγιών, προέκυψε ότι κατά την περίοδο 1985-2000 στην περιοχή του Ποικίλου όρους συνέβησαν 74 πυρκαγιές.

Ο χάρτης πυρκαγιών, οι οποίες έχουν ομαδοποιηθεί με βάση τη θέση έναρξής τους, δείχνει ότι η πλειοψηφία των πυρκαγιών έχουν συμβεί σε θέσεις πλησίον ή μέσα στη ζώνη μίξης των δασικών εκτάσεων με τις κατοικημένες περιοχές. Επίσης, οι 47 από τις 74 πυρκαγιές έχουν συμβεί στο Βόρειο-Βορειοδυτικό τμήμα του όρους και οι υπόλοιπες 27 στο Νότιο-Νοτιοανατολικό. Είναι ανάγκη

να συγκεντρωθούν στοιχεία και για τις επόμενες χρονιές μέχρι το σήμερα, να επικαιροποιείται ο χάρτης εκδήλωσης πυρκαγιών κάθε χρονιά έως και το προηγούμενο έτος, ώστε να αποτελεί εργαλείο για το σχεδιασμό της αντιπυρικής προστασίας του Ποικίλου κάθε επόμενη χρονιά. Τα στοιχεία αυτά θα συγκεντρωθούν από τη Δασική Υπηρεσία και την Πυροσβεστική Υπηρεσία.

6.8 Προτεινόμενες νέες μελέτες

- Καταγραφή, αποτύπωση και διαχείριση πανίδας Ποικίλου Όρους – Όρους Αιγάλεω. Η καταγραφή και ανάλυση των στοιχείων να γίνει από τις υπάρχουσες μελέτες, λήψη στοιχείων πεδίου και δειγματοληψίες. Χάρτης κατανομής στον χώρο των σημαντικότερων ειδών πανίδας που απαντώνται στη περιοχή. Η μελέτη θα περιλαμβάνει κατάλογο των ειδών. Τα είδη ομαδοποιούνται ανά κατηγορία με την ακόλουθη σειρά: ασπόνδυλα, ψάρια, αμφίβια, ερπετά, πτηνά, θηλαστικά. Στοιχεία της βιολογίας των σημαντικών ειδών με έμφαση στα στοιχεία που αφορούν την παρουσία τους στην περιοχή. Περιγραφή των ενδιαιτημάτων των σημαντικών ειδών (δομή, θέση, μέγεθος και κατακερματισμός). Η περιγραφή των ενδιαιτημάτων μπορεί να ομαδοποιείται κατά είδη με παρόμοια ενδιαιτήματα.
- Επικαιροποίηση ψηφιακού υπόβαθρου και βάσης δεδομένων – Αποτύπωση φυτοκάλυψης Ποικίλου Όρους – Όρους Αιγάλεω. Η καταγραφή και ανάλυση των στοιχείων να γίνει από τις υπάρχουσες μελέτες, αλλά είναι απαραίτητη η λήψη στοιχείων πεδίου και δειγματοληψίες για την καταγραφή τόσο των ποιοτικών όσο και των ποσοτικών στοιχείων της χλωρίδας με έμφαση στα υπό προστασία είδη αλλά και σ' αυτά που δέχονται πιέσεις (π.χ. βοσκή). Χάρτης κατανομής στον χώρο των σημαντικότερων ειδών φυτικών οργανισμών.
Θα χρησιμοποιηθούν τετράγωνες ή ορθογώνιες δειγματοληπτικές επιφάνειες για τυχαία ή συστηματική δειγματοληψία. Αφού περιγραφούν ως προς τη θέση, τις συντεταγμένες, το μέγεθος της επιφάνειας, την ορεογραφική διαμόρφωση, το υψόμετρο, την έκθεση, την κλίση, το γεωλογικό υπόστρωμα, τη συνολική κάλυψη και την οικολογική κατάσταση διατήρησης, θα γίνει η συλλογή των φυτών από αυτές και μετά ξήρανση, αναγνώριση, ταξινόμηση των φυτών και τέλος θα δημιουργηθεί ο κατάλογος με τα φυτά που βρέθηκαν σε ολόκληρη

την περιοχική μελέτη. Απαραίτητη είναι η διαχείριση των πληροφοριών σε GIS.

- Διαχείριση υδατικών πόρων και αντιπλημμυρική προστασία δυτικού λεκανοπεδίου της Αθήνας¹. Αφορά τη λήψη μέτρων για την μείωση των απορροών, ώστε τα υφιστάμενα έργα να καταστούν ικανά για την παραλαβή και μεταφορά των πλημμυρικών απορροών. Τα μέτρα αυτά είναι στην λογική συγκράτησης των απορροών ανάντη του οικιστικού ιστού, σε μια λογική αναρρύθμισης των απορροών.

Τέτοια έργα μπορεί να είναι:

-Φράγματα συγκέντρωσης ροής και διήθησης, στα ρέματα του Όρους, τα οποία παράλληλα θα λειτουργήσουν σε τμήματά τους, ανάλογα με την επιφάνεια στεγάνωσης και σαν έργα εμπλουτισμού των υποβαθμισμένων ποιοτικά υπόγειων νερών.

-Φράγματα ανάσχεσης ροής στα ρέματα του όρους (βραχοφράγματα), τα οποία παράλληλα θα λειτουργήσουν και σαν έργα εμπλουτισμού των υποβαθμισμένων ποιοτικά υπόγειων νερών.

-Λιμνοδεξαμενές συγκέντρωσης της περίσσιας και αναγκαίας ποσότητας νερού.

Με την δημιουργία ικανών χώρων συγκέντρωσης ροής και διήθησης, σε συνδυασμό με την δημιουργία χώρων επιφανειακής αποθήκευσης της τάξης των 300.000 κ.μ. νερού, στην δυτική περιοχή του Ποικίλου Όρους, ανακόπτεται κάθε πλημμυρική απορροή ομβρίων προς τους αποδέκτες.

Με την υλοποίηση των παρεμβάσεων αυτών δημιουργείται επίσης μια αποθήκη νερού επιφανειακή και υπόγεια. Το νερό αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση της άρδευσης και για την πυρόσβεση.

---

¹ Πρόταση και σχόλια του Μ. Λιονή, Γεωλόγου – Περιβαλλοντολόγου Μελετητή στον ΑΣΔΑ για την εκπόνηση της συγκεκριμένης μελέτης.

6.9 Παρακολούθηση

Μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης του βαθμού επιτυχίας του Διαχειριστικού Σχεδίου τα συμπεράσματα του οποίου να χρησιμοποιηθούν στην εκπόνηση του επόμενου διαχειριστικού Σχεδίου.

7 ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ – ΧΡΟΝΟΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Εργασία	2010	2011				2012				2013				2014				2015				
	X	X	A	K	Φ	X	A	K	Φ	X	A	K	Φ	X	A	K	Φ	X	A	K	Φ	
Εδαφική βελτίωση	•	•																				
Νέο αρδευτικό	•																					
Νέες φυτεύσεις		•			•	•			•	•												
Φυτεύσεις ειδικών αναδασώσεων					•	•			•	•												
Άρδευση νέων φυτών				•				•				•			•						•	
Φυτοπροστασία		•				•				•				•					•			
Καθαρισμοί			•				•				•				•					•		
Κλαδεύσεις			•				•				•				•					•		
Αντικαταστάσεις		•				•				•				•						•		
Χορτοκοπή-φρέζα			•				•				•				•					•		
Θέματα αναψυχής		•																				
Αντιπυρική προστασία																						
Μελέτη πανίδας			•																			
Επικαιροποίηση φυτοκάλυψης			•																			
Παρακολούθηση διαχειριστικού σχεδίου						•																

X: Χειμώνας

A: Άνοιξη

K: Καλοκαίρι

Φ: Φθινόπωρο

8 ΧΑΡΤΕΣ- ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΣΧΕΔΙΑ

Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης έχουν εκπονηθεί οι παρακάτω χάρτες.

Δ.1 Χάρτης Προσανατολισμού, κλ. 1:200.000

Δ.2 Χάρτης Χρήσεων γης, κλ. 1:10.000

Δ.3 Χάρτης κλίσεων, κλ. 1:15.000

Δ.4 Χάρτης Γεωλογικός - Πετρογραφικός, κλ. 1:50.000

Δ.5 Χάρτης Εδαφοπονικός - Δασικός, κλ. 1:200.000

Δ.6 Χάρτης Πυρκαγιών, κλ. 1:20.000

Δ.7 Χάρτης Προτάσεων Διαχείρισης, κλ. 1:10.000

Ο Μελετητής
Περιστερί, 16/07/2010

Ιφιγένεια Συνοδινού
Δασολόγος – Περιβαλλοντολόγος
M.Sc. Μηχανικός Περιβάλλοντος

ΕΛΕΓΧΘΗΚΕ
Περιστερί, .../.../2010

ΔΡ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΛΙΣΣΑΙΟΥ
ΓΕΩΠΟΝΟΣ Π.Ε./Β

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ
Περιστερί, .../.../2010
Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
ΑΣΔΑ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
Π.Ε./Α